

ROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIEŇČÍK.

Roč. XI.

Turč. Sv. Martin, 31. júla 1880.

Číslo 7.

Lalija.

Povešť od *Vajanského*.

(Pokračovanie.)

VIII.

Na pohovke, okrášlenej čipkovanými poduškami, sedela baronka Perlingová oblečená vo vkusnom domácom obleku, ktorý jej o mnoho lepšie pristal ako hodbavný skvost a mnoho šperku. Trebárs už dávno prešumela ponad jej hlavu doba zralej mladosti, bola predsa svieža a pomerne k svojmu veku i pekná. Belunká koštička jej tváre s tenkým náterom bieleho prášku, len tak svietila. Mierna plnosť tela, podporovaná kosmetickými prostriedkami ztierala jej pár rokov. Veľké oko, ošatené dlhými viečkami prezradzovalo živosť, bárs bolo niečo vpadnuté. Pri nej na nízkom taburetke sedel Masloň, namrzeno zíval a z jeho tvári zrkadlila sa mrzutá zlosť. Vo svojej melancholii počal trhať listy z kamelií, ktoré pred ním stály v krásnej váse.

„Čo vám urobily moje kvety, vy barbar!“ pohodila laskavo sa usmejúc barónka a odstrčila ďalej kvetovú nádobu. „človek svetský nesmie tak zrejmo ukazovať na vonok svoje city a myšlienky! Vy sa chystáte na diplomatickú dráhu, tak ste sa aspoň onehdy pochválili. Veľmi by ste sa na nej potkýňali s tak otvorenými kartami. Vidíte, už teraz viem všetky vaše tajnosti, všetky úskoky, predomnou tak pozorne ukrývané, ležia na bielom dni, i to viem, čo si myslíte, pane diplomate!“

„Nevedel bych,“ roztržite poznamenal Masloň, a ledva zadržal zívnutie.

„Ale ja viem. Viem že ste nehovorili pravdu, keď som vám po dlhšom vnútornom boji tak veľkodušne dovolila dvoriť tej dedínskej húske! Ukazovali ste sa jako rozumný muž, chcejúci urobiť kariéru. S chladnou, vraj, rozvahou chceli ste vstúpiť do manželského sväzku s Annou Bysterskou — vy ste úprimne vyznali, ba skoro až cynicky úprimne, že jej veľký majetok je vám veľmi vítaný, ba prepotrebný k postupu. Hovorili ste naozaj veľmi rozumne, ale jednali ste — poviem pravdu — nerozumne, pane diplomate!“

„A kde sú tu úskoky?“

„V tom leží falošnosť, že tá rozvaha bola pretvárkou. Oj mojím očiam, ktoré sa dívaly na nekonečné osnovy dvorských intríg, neujde taký nováčik.“ Baronka sa prívetive usmiala, ale za tým smiechom trčala dosa tajenej mrzutosti, nato položila hlavu na rameno a hľadela priamo na svojho suseda.

„Uprimne vyznám — že tak ďaleko nedospel som v záhadných zvratoch ženskej diplomacie, abych rozlúštil hádky duchapnej sfiny!“ Slovo „ženskej“ prízvukoval silno.

„To ešte chybálo, aby ste boli urážlivým.“ riekla baronka, a úsmev zmizol z jej tváre. Zpriamila sa v pohovke a s povýšeným trochu hlasom doložila: „moje dovolenie dostali

ste k snatku, ale nie k náruživosti, nie k láske!“

„Aj teraz ešte nerozumiem vás.“ Masloňovi vbehla krev do tváre.

„Ale vaša krev tomu rozumie, vy hanblivý pane! Ona vám všetko povie, opýtajte sa jej. Oj krev je zvláštny mok, hovorí Meřisto, a čo hlavne pravdomluvný.“

„Pani baronka ráči sa srdiť, a ja som taký nešťastný, že neviem prečo.“

„Nesrdím sa. S pánom Bohom, pane pastierko, len hrajte svoju idylku aj ďalej! Hrkútajte jako holúbok! Čo mňa konečne do toho? Avšak zaslúžila by som trochu viac úprimnosti. Ženská mnoho odpustí, najmä tá, ktorá zná mužský svet v celej jeho nevypočítanej vrtkavosti. Vy ste ale nadužili moju dôveru, nepekne nadužili.“ hlas baronky sa počal lahodne triasť, dlhé viečka sklonily sa a pokryly čierny lesk očí.

„Vy sa hneváte!“

„Nehnevám.“ s tupým hlasom preriekla a vtisla sa lenivo do pohovky. „Vy ste vraveli, jako džentleman o svojom snatku, a v skutku ste boli veterný rojko. Na vašej tvári zrkadlí sa zaľúbenosť, detský, študentský cit nezralej vášne! To som nezaslúžila. Ja som zabudla na svet, na svoje vysoké a príjemné známosti, abych prežiť mohla ešte raz sladkosť života v zátíši týchto hôr a medzi nivami raže a jačmeňa. Vy ste sa tak ochotne a radostne nabídnul za spoločníka mojej samoty. A tu zrazu zbadám, že som prijala do svojho ohraničeného sveta človeka, ktorý neuspel vytrezvieť z pleták, z idyll a rojčenia, ktoré mi zaráža dych a tvorí nudu neko-nečnú.“

„Ešte raz vám hovorím, že Vás nepo-nímam!“

„Ludia nášho stupňa spoločenského nezvyknú chytať sa tak podivných predmetov — bez rukavičiek. Vy ale dedinská prostota chcete mať všetko na tanierku. Nuž dobre! Vy ste zaľúbený do Anny Bysterskej až po uši! Ona vás odvrhla, Vy sa idete preto biť s mužom, o ktorom predpokladáte, že bol príčinou vášho koša! Koša od dedinskej húsky! Nie sú to Don-Quixotiády? V tomto vonkovskom vzduchu, v tejto sfére, duelly? Robte

sa len ešte aj smiešnym. To chybálo; robte slavnou meřtiansku dievčicu, robte ju nasadením života interessanťou.“

Masloň sa opätne začerveňal, ale už viac od zlosti.

„Vzduch vonkovský tohoto kraja práve tak nedopúšťa snásanie drzkého obrazenia, jako mrazivý vzduch vášho Petrohradu. Sú veci, ktoré neposúdi správne jemná myseľ ženská! Sú delikátne záležitosti kavalirske, ktoré je hriešno nazývať smiešnymi, hriešno, najmä takým ústam, od ktorých by človek očakával práve posilnenie a obodrenie v mužnom hájení cti!“ Masloňovi bolo príjemne zahrať sa na hrdinského kavalíra pred baronkou.

„Egoismus, púhy egoismus.“ povedala baronka, „ba detinské prenáhlenie. Dajme tomu, žeby vaše krátke sblíženie k Anne pretrhol bol ten — jako sa volá — Branský — či je to dosť vážne aby ste v našom patriarchálnom kúte zavádzali neslýchanú a nevidanú komédiu súboja? Či by ste to samé učinili, a to síce na príhodnejšom mieste, keby niekto ku pr. obrazil, a hlboko obrazil mňa?“ Oči baronky zvedavo uprely sa na Masloňovu tvár.

„Jako môžete pochybovať?“

„Nuž teda! Gróf Žulinský ku pr. dovolil si urážlivé poznámky na mňa v peřtianskom kasíne. Mne to za tepla referovali, a vám som to riekla s tichým očakávaním, že sa veci ujmete. Vy ste pohodili plecom, jako by bola reč o lanskom snahu. Ale za zvetralú mladú pobeħajku, bez rodiny, bez mena chytáte sa pištoli! To je jednanie zúrivej náruživosti, a nie kavalirských pochopov o cti! Vy jako kavalír môžete rozšíriť svoje ľubostné pomery — jako sa vám len vidí a páči, ale prichádzať do pathosu, hrať železoloma — na kopaniciach, to je predsa smiešne!“

„Váš sluha.“ pretrhol rýchly prúd baronkinej reči Masloň, a vstanúc z tabureta bozkal jej krásnu ruku. U dám pomínie sa dosť rýchlo bájuj plameň očí, sviežosť hrudi a lesk mladistvý tváre. Ale ruka veľmi dlho odporuje vplyvom času, najmä ruka pečlivo chránená a opatrovaná. Baronka Perlingová mala krásnu, podlhovastú rúčku, bielu jako ala-

baster. Útle belasé žilôčky tiahly sa pod priehľadnou kožkou. Masloň s ohňom bozkal túto krásnu ruku. Jemu nevdojak napadol zdravý kolorit Anninej ruky, ktorá bola o niečo širšia a mocnejšia.

Perlingova vyňala ruku z Masloňovej, pokrýla čipkovanou šatkou tvár a počala plakať. Masloň bol zase von zo svojho neba. Nemôhol vystáť ženský plač. Pri všetkej svojej ľahkej povahe, veľmi dôstupnej okamžitým dojmom, mal srdce bezcitné a pusté. On sa bil životom jako lopta, bežiacia dolu vrchom. Náhoda hádzala ho od jedného kamenia do druhého, z kaluže na suchu, zo sucha zase do kaluže. Obdarený prirodzeným rozumom, bez náležitého vzdelania, povrchný, za mladý už okúsivší všetky nízke náruživosti, slabý proti každému pokušeniu, silný v chvastúnstve, protekciami rozšírenej rodiny zmalátnelý, myslel, že sa okolo neho krúti stolica P—ská, okolo P—skej Uhorsko, okolo Uhorska ale celý ostatný svet. Povrchnosť a chvastúnstvo jeho trčalo mu z každého pohybu. Jestli sa niečo závažnejšieho stalo v stolici, na zasadnutí v obciach — vtedy hovoril o tom Masloň v prvej osobe: „ja som to a to previedol; mne povedali o tom a inom; ja som riekol, ja som upozornil, ja som zvíťazil!“ Staval sa stoličný špitál — Masloň na to: „stavám špitál.“ Uväznili pädesiat občanov z Hrachovín pre horskú krádež a pytláctvo, Masloň na to: „dal som pozatvárať tie sedliacke bestie! Udušili nekde dosť zavčasu požiar, Masloň na to: „ja som ratoval tú lebo tú obec od požiarovej záhuby,“ a pri tom vedel každý, že stoličný špitál stavia sa z peňazí po kanonikovi Z., testamentárne zanechaných; sedliakov zavreli bez Masloňa, a pri ohni ani nebol, lebo hral v Prachove piket. Perlingová znala všetky tieto jeho vlastnosti, ale pri tom všetkom cítila k nemu podivnú náklonnosť, ona zle spala a potratila chuť k jedlu keď neprišiel. Snáď preto, že sa v istých bodoch veľmi srovnávali. I jej život bol hrou náhody. Sama nevedela jako prišla na prkná, a z prkien pod baronskú korunku. Jej život tiekol jako dážďová riava, bez istého koryta, ta kde ho hnal zákon o gravitácii. Silnejších potrasení sa bála, svetský prúd, jeho zmie-

tanie, jeho poryvy a úklady hrozily útlým rozdráždeným čuvom obstarnej nekďajšej krásavice celkovitým rozkladom. Ale dom Záhajskaého bol jej milý, tam šumel svet, ale nie tak náružive, nie takým obrovským rozmerom jako vo výškach veľkého života. A predsa bol on, jakoby odbleskom a ztrateným zablúdeným lúčom z krajín ohňom nasýtených. Masloň ale bol miniatúrny obraz svetských levov, a bárs aj niekdy prechádzal do karikatúry, to nemýlilo barónku, ktorá musela mať voždy niekoho okolo seba.

Masloň sa chápal klobúka. „Ste veľmi nervosna, Vaša milosť,“ povedal rozrzíte ba skoro nevrlo. „Nechcem svojou nepriležitou prítomnosťou dráždiť vaše čuy! Cítim sa ne-svojsky, a tak nemožno mi vám zprijemniť okamihy tieto. Vaše naučenia prijímam — budem od dues učenívejším žiakom, bárs sa v hlavnom bode mýlite. Len jedno vás prosím: sama mňa haníte pre naivné kúsky, a predsa popúšťate i vy úzdu jakejsi mákkosti, ktorú musím pomenovať naivnou! Škoda tých vaších jasných očí!“

Perlingova vstala. Na tvári nebolo poznať žiadne stopy plaču, zato ale mala zasmušilý výraz. Masloň sa odobral.

Jako sa zmenila po jeho odchode tvár baronky! Graciosne pohyby, hra očí, hra ťahov — to všetko zmizlo. Prostá hodne požilá ženská, upamätajúca veľmi život na zastaralé herkyne, potrativšie s krásou i talent a dobré svedomie, tak vyzerala o samote. Veľmi by bolo žiadúco, aby sme človeka, ktorého studovať chceme, videli o samote, a zahladeli sa vtedy do jeho ťahov, keď sa on v bezpečnej nepozorovanej osamelosti cíti. Jestli ani vtedy nevyjde na povrsie chmúra, lebo vibrírovanie celkom inakších odtienkov, jako obyčajne hrajú mu tvárou, teda môžeme skoro s istotou zaključiť, že sme ho dobre cenili a správne poznali. Premení-li sa značne hra ťahov, pohybov a vôbec celé chovanie, môžeme iste vedieť, že je to človek nebezpečný, a takého sa treba chrániť. Perlingova premenila sa, jakoby čarovným prútom pošibaná, v inú bytnosť. Oko unavene hľadelo, jej krok komnatou bol krokom starej ženy. Plecia jej

zvisly, jakoby jich nevládala miest, ba sa aj niečo shrabila. Vidno bolo, že nebola už viac schopná horúcej náruživosti, blasirovaný pocit vyronil sa na povrch, avšak zvyk nútil ju aspoň zovnútorne formy vášnivého života podržať. Masloň mal byť štafážou starého zvyku, a dosť dobre sa k tomu hodil. Ona bola spokojná a ticho-šťastná v jeho prítomnosti. Zato ju ale z tohoto podivného mieru vyrušila zaľúbenosť Masloňova. Ona Masloňa nemilovala, a tak ani žiarlivosť necítila; i jako ženatý už bol by jej býval milým hosťom. Ale keď vyskumala bystrým svojím pohľadom, že Masloň neide uzavreť sväzok manželský z „konvenciencie“, že sa ho zmocnila náruživosť, že je mrzutý, ba nešťastný nad prvým nezdarom, že všetko možné podujíma, aby vzdor odpovedi nepriaznivej, následkom to jakejsi premeny v Anne, dosiahol svoj cieľ; keď videla jako zanedbáva ju, jak roztržite hrá piket — to všetko znepokojilo a pobúrilo jej život. Ona zas pocítila bôl, starý to neduh rozorvaného, za mladý zahubeného srdca. Cítila zrazu šikmú plochu, dolu ktorou letela až na dno hluchého, zabudnutého života. Videla, že nežila vlastne pre nič, za nič, ani len pre seba. Sama si sotva vedela vysvetliť, prečo ju Masloňova záležitosť srdečná tak znepokojuje; „treba ho zahodiť!“ pošepla sama k sebe. „Zahodiť!“ pokračovala, „zahodiť môžeme len to, nad čím vládeme! Či som ja vládla nad Masloňom? Nie! Či som kedy previedla uňho svoju vôľu! Z dlhej chvíle a pre blesk môjho titulu delil so mnou hodiny, ktoré nemôhol ináč vynaložiť! Ved' ja už nepružná, ohorčená, vyčerpaná do poslednej kvapky.“ V tom sa napružila. Oči zas počaly svietiť, plecía sa zdvihly a celá postava sa zpriamila. „Nie, tak nesmiem sama seba opúšťať! Lahostajnosť premôžem najprv v sebe, potom zobudím vášeň! Mladosť sa dá nahradiť umom.“ Líca baronky začervenaľy sa, prse dýchaly rýchlo. Skoro na to klesla do apatie a počala sa modliť z knižky obtiahnutej aksamitom a obitej okrasami zo slonovej kosti.

IX.

Kandidatúra Záhajského stála na veľmi slabých nohách. S Masloňom odpadol od neho

i Kaprossy i Parák, a čo je hlavné, i Masloňova rodina, držiaca siete stoličných intrig vo svojích rukách. Stoličné boje nie sú nič inšieho jako rodinné pôtky. Každá stolica má svojich Welfov a Gibelinov. Raz panujú Hrabovskovci, a obsadia úrady a úradky od županstva až po posledného pisára, pravda že s istými koncessiami na slabšie rodiny, ktoré stály po jích strane. Druhýkrát vydriapu sa na povrch Potomskovci, a klientela jích shrnie sa s veľkým apetitom na korisť. V oboch pádoch treští chudák sedliak, chúďa sirota! Ubitá rodina utiahne sa do dedín a robí dlhy, zplatiť sa majúce príležitosťou najbližšieho víťazstva. Oposícia pomaly rastie, nespokojenci sa množia. O pár rokov sú Potomskovci dole, a sláva Hrabovských povstala zase z mrtvých. Chudák sedliak, chúďa sirota!

Záhajský vyvinul zimničnú činnosť. Jeho kandidatúru podporovali vplyvy z hora. Ale v tých časiech nemaly vysoké dikasteria tak na šnúrke stolice jako dnes: bolo v nich viac samostatnosti. Nadto nado všetko rozšírili neprajníci chýry o Záhajského krypto-panslavisme. K tomu zavdalo vhodnú príležitosť jeho mierne smýšľanie v otázkach politiky a národnosti. Stalo sa, čo mohol každý predvídať: Záhajský prepadol na voľbe a Žulinský sadol na podžupanské kreslo.

Sotva že priletela prvá zvest o tom zo stoličného mesta do Krakovian, už sadal Abraham Diamant na starú brčku a letel k Záhajskému. Prvýkrát šiel shrbeno hore schodami a klepal na dvere tichunko — v dlhých pausach. Na druhý deň šiel hore schodami o mnoho rovnejší, a klepal hlasnejšie. Na tretí deň už ani neklepal, ale vnišiel rovno do panskej izby a sadol bez ponuku na divan s tureckými bordúrami zašpiniac jemné okrasy svojím hnusným kabátom. V jeho tmavošedých okáloch tleje drzá iskra, pohyby sú cynické a odporné, hlas jeho chraptí jako chrestýšov chvosť. Záhajský ho pri prvej višite vyhodil von. Pri druhej sa s ním vyvadil, pri tretej — mlčal.

Návštevy Diamantove nezostaly tajnosťou práve tak, jako ani jích príčina. Pošeptávalo sa, že Záhajský ide na mizinu. Kde jaký veriteľ, bežal mu na hrdlo.

Zato ale život na letohrade tiekol tak bujno, jako nikdy. Iba osoby sa menily. Prišiel jakýsi Menitozzi, Talian a dobrodruh, prišiel Korytár znamenitý hráč v karty — a vôbec kto len sblížil sa, musel byť hosťom Záhajského. Oproti Anne bol Záhajský veľmi vládny, až otcovsko nežný. Indické šály, drahocenné šperky, parížske roby zaplňovali formálne jej chýžku. A ona bola predsa nešťastná. Bujný a nepokojný život rozdráždil jej krev, rozdráždil čuy — ale neuspokojil srdce.

Pod večer pred súbojom s Masloňom, odhodlal sa Branský na letohrad. Našiel tam jako obyčajne mnoho hostí. Záhajský mu bežal vlúdne oproti, tiskol mu ruku a viedol ho do svojej pracovne.

„Prepadli sme, pane Branský, ale jako vidíš, nás to veľmi nebolí. Jedine čo mňa teší je, že som mal hodného a čestného protivníka, proti ktorému prepadnúť nenie hanba. Ty si mi nechcel v ničom byť po ruke — konečne, či chlieb jiedáš — toho pieseň — atď.“

„Ja jiedám svoj chlieb, a preto spievam svoju pesničku,“ odpovedal sucho Branský.

„Pardon — veď som ťa nechcel nadurdiť,“ hovoril s úsmevom Záhajský a podával Branskému krásnu mahagonovú skryuku s cigarami.

„Vidíš, to všetko ženské pletichy, a aj ty si v nich! Masloň pýtal ruku Anny — konečne som nebol ja kameňom na jeho ceste, ale odium padlo na mňa! Apropos, čože je s vašim súbojom, o ktorom už osem dní hovorí celá stolica?“

„Nechajme tieto a podobné pletky,“ pohodil ľahko Branský, a jeho tvár prijala zasmušilý výzor, „na teraz mám istú prosbu k tebe. Vieš, že som bol úzkymi priateľskými sväzkami pripútaný k rodine Bysterských, ba že ma k nebohému Edušovi viazala dohrobná vďačnosť. Už som sa díval v oči hanobnej smrti v hnusných komárňanských tenniciach, keď otec tohoto dievčaťa, ktoré je u teba hosťom, zjavil sa jako anjel vysvoboditeľ.“

„To všetko dobre viem, jako i to, žeš dlžobu svoju dvojnou mierou zplatiť tým —“

„Nie nie! Taká dlžoba sa nedá tak ľahko zaplatiť — ona zostáva večne dlžobou! Moje protislužby, záležajúce v sriadení a čistení

majetku bysterského, nevážia tak veľmi, žebych móhol a smel s dobrým svedomím zabudnúť na všetko!“

Veď ťa upomína na svatosvaté povinnosti — mladé dievča!“ pretrhol Branského Záhajský a pozrel zlostne.

„Ano, mladé dievča, zanechané celkom na seba v dome, ktorého vzduch nenie veľmi zdravý pre mladé!“

„Ty vzdušný kritik! Myslím, že sa vieš mieriť v svojich výrazoch! Nepoznám ťa tak ohnivého! Iste ťa rozpalujú tvoje dohrobné povinnosti. Vieš, že nenie radno rozprávať so mnou v takom tóne. Posavád sme dobre nažívali, bárs ty ničím nezaslúžil si moju uznalosť. Bol som ti nepriateľom! Ale do vnútorných vecí môjho domu sa mi nesmie miešať nik! Nik! počuješ?“ Hlas Záhajského sa triasol. Branský sedel nepohmúte jako socha.

„Neidem oceňovať mravnú hodnotu tých ľudí, ktorí sú tvojími hosťmi. Ani nechcem uvažovať nakoľko pristojí poriadnemu dievčaťu pod jednou strechou bývať s Apoloniou Skálky!“

Tvár Záhajského nabehla krvou. Žily na sluchoch sa napály. Branský pokračoval:

„Ale som prišiel opýtať sa ťa po priateľsky, jako že to stojí s majetkom Anny Bysterskej? O predajoch paranských hór, o predajoch vyšehradského majetku, o predaji pašienok krakovanských som počul, ale neviem, jako sú umiestené tie kapitále! Hovoril som, že mám isté povinnosti oproti rodine Bysterskej. A preto sa nečuduj, keď sa opovážim pýtať na majetok siroty, ktorý ty manipuluješ.“

„To znie jako podozrenie, pane! Kto že vás k tomu oprávnil! Kto že je povinný účtovať vám!“

Branský vstal.

„Ano podozrenie! Keď nechcete účtovať mne, budete účtovať inému.“ A chcel ísť. Na odchode sa ešte raz obrátil.

„Záhajský! Z duše ťa prosím, rob poriadok. Tri dni ti dávam srok! Všetko viem! Ešte môžeš ratovať hynúci kvietok, ktorý nenie ničím, jestli ztratí svoj rodičovský majetok! S Bohom!“

Vo dverach stretol Branský Abraháma Diamanta. Nevyhol sa mu ale búšil donho plecóm, tak že sa žid potočil. Branský mu hodil opovrhlivý pohľad a vyšiel. Nevdojak sa ohliadal po Anne, ale jej nebolo. Stúpajúc dole pešinkou, stretol ju v sade. Mala červené vyplakané oči. Jích shováarka išla nehladko — s dlhými pausami. Masloňovská historia hlboko dotkla sa bola nezkúsenej duše devy — a čo na srdci to na jazyku. Dôverne vyznala Branskému rozjatrenosť svojích citov. Ona príčinou súboja! Bola to pre ňu naozaj hrozná myšlienka. Zdalo sa jej, jakoby celý svet na ňu prstom ukazoval. Prepadnutie Záhajskeho ju veľmi bolastne dojalo, a tu sa cítila byť prostredne vinná. Ona mala rada Záhajskeho, lebo bol proti nej veľmi laskavý, a preto počínali sa jej protivíť hostia, vyjedajúci dobráka. Časté hlboko do noci trvajúce zábavy zprikryli sa jej. Rumeň líc ustúpil bladosť, iskrenný oheň očí prestal hadzať svoje ohňostroje. Svieže pocity hasly — radosti nevinných rokov bladly, jako tie jej líca. Jakási túžba po náruživých potraseniach zkrsla časom v Anne — potom želala si mier, celkovitý bezcitný mier.

„Prisiel som sa odobrať od vás, Anna,“ počal s tichým hlasom Branský, keď boli prišli pod hustú lipu, o jež široký peň opierala sa prútená lavička. Slnko práve zapadalo. Vtácky živo, veselo svitorily v korunách stromov. Tichunky vetor šeptal listim. „ . . . a ujsť vás, že srdce moje šlachetne bilo za vase šťastie, ale ruka bola nevládna. Vy ste svieža a bezstarostná, hľadte si čím dlžej podržať tieto vlastnosti. Ja už nikdy viac neprekročím prah tohoto domu!“

„Teda myslíte naozaj na smrť?“

„Na smrť nemyslím, dieťa, ale dnes som mal taký shovor s tútorom vašim, že sa utvorila medzi mnou a tútorom vašim veľká prepast!“

Anna roztvorila oči a hľadela na Branského dlho, nemo, skoro bez dýchania. „Bože môj,“ myslela sama v sebe, „jako lavína valí sa nešťastný osud na tento dom! Jediný statočný priateľ opúšťa ho!“ Branský mlčal. Anna chytila ho za obe ruky, prosebne uprela oči do jeho poctivej tváre, naklonila sa až

k nemu, tak že dobre cítil dych tých karmínových úst! „Pane Branský, neopúšťajte nás!“ Veľké slzy jej vyhrkly! Ona vo svojej duši cítila nešťastie, jestli sa Branský odvráti od Záhajskeho, a keď si chcela pravdu vyznať, trpko by jej bolo bývalo celkom postrádať spoločnosť Ludovítovu. Už jej bolo dávno za ním teskno.

„Vás nikdy neopustím,“ preriekol vrelým citom a nevdojak pritiahol Annu k sebe.

Ona sa túlila k nemu v tichom plači. „Vy ste mi priateľom, pomôžte, pre Boha poradte mi, čo mám robiť. Dusia ma úzkosti, trápi ma bôl! I v noci sa často budím, a trápne sa válam z boka na bok v temných mukách. Mám hrozné sny. Tu ma bolí, tak veľmi bolí.“ Anna ukázala na tylo. „Jakoby nejaký červ vrátil mi v modzgu. Potom sa tiahne bôl k čelu — zmizne o chvilu, ale celá hlávka moja je pustá, jakoby zamhľená. Nič ma neteší.“

„Upokojte sa slečna, sú to okamženia mladistvých búrok, ktoré musí prerobiť každá citlivejšia duša, a horúcejšia hlávka. To všetko prejde a tiché šťastie vtiahne do útrov vaších. Len musíte mať pevnú vôľu, musíte chcieť byť šťastnou!“

„A vy necítite nikdy podobné pokušenie?“ pýtala sa dôverne Anna, a sadla na lavičku. Jej líca počaly horeť rozjatrením.

„Mám i ja slabé hodinky, ale dlhý život, plný bojov naučil ma premáhať seba! I táto minúta je pre mňa bojom!“

„Jakým že bojom? Veď vase oči hľadia tak pokojne a jasne — vase tvár je obrazom vnútorného mieru! Pozrite na moje líce — jako bléí; chyťte moju tepnu, jako tléie! A neviem vlastne prečo! Okolo srdca zase rastie úzkosť, a hlávka počína duto boľeť!“

„Ja bojujem so sebou slečna,“ hovoril ticho Branský, „a bojím sa, že podľahnem! Bojujem, abych nezneužil vasej detinnej dôvery a našej samoty. Bojuje vo mne čestná vôľa s rozpálenou krvou, s rozpáleným srdcom. Blízia sa okamženia nášho snád dlhého rozlúčenia. Slniečko na západe! Ja som už nemladý muž, a predsa takto s vami pod ratoľestami posvätnéj lipy, cítim v sebe porvyv mladosti. Dávne sny ožívajú, menia sa v sku-

točnosť. Nedovolené túžby vznikajú vo mne a rastú, rastú v obrov! Darmo sa spieram! Anna — čo čítate v mojich očiach?“

Anna zbladla! Zase sa vyronil prúd slz z jej krásnych očí. Zasmiala sa nervosným smiechom, pokryla rukami tvár! Jasnota, nebeská jasnota zlietla do jej duše! Jakoby šupiny spadly boli z jej očí! Hlávka prestala bolet, úzkosti zmizly zo srdca.

„Branský,“ zvolala čistým zvonivým hlasom, zvlneným náruživosťou, „veď vy mňa milujete!“

„Milujem ťa Anna, dávno, horúce, neskonale!“ zvolal Branský a celoval jej rúčku

(Pokračovanie nasleduje.)

ohňom mládeneckým. Anna vyskočila z lavičky, a jako srnka bežala hore pieskovým chodníčkom. On hľadel za ňou v šťastí, jakého nikdy v živote nepocítil.

„A teraz ťa vytrhnem ľalija moja z tohoto močiaru!“ zvolal triumfálne a šiel pomaly ku bradskej. Potom sa obrátil polom k majerom. Vysoké kríže obilné stály na sozatom poli. Branský si ľahol pod kríž a hľadel k nebu, ktoré bolo už posiate hviezdami. Zabudol na súboj, na Záhajskeho i všetky svoje žravé starosti, pred jeho očami kmitala sa deva, jako anjel, ukazujúci cestu k novému životu.

Jasennia duma.

Po horách našich bladnú obrazy,
Čo na ne mladý duch si kreslieva,
Zelené stromy premenia mrazy
Na pustý skelet čierneho dreva.
Po poliach našich pustota býva,
Nevidáť klasy, nepočuť spevy;
Kto ideále žnie našich sníva,
Ztúlené boli vidieť ho devy!
Po holiach ovce sa nebeľajú,
Po nich len vetrov píšťal si hudie
A ospieva nám tú trpkú nádeju,
Že po nich snižok belieť sa bude.
No, slnka ešte svetom ľúť letí, — —
Ach, veď nebo je nad nás vznešené, —
A snád len preto tak jasne svietí,
By sme videli krehkosť krás zeme. — —
Mne je tak ľúto za zhasilým letom,
Mne je tak smutno nad hrobom krásy:
A darmo zraky letia mi svetom.
Potechu odzreť on, ach, nedá si!
Mne je tak ľúto, ač jini svoje
Radosti svätia v chvíľach jaseňi,
Ač aj zvu k tancom hudby nástroje,
Ač aj iskrenno pohár sa pení!

U nich tak býva, keď dobré leto
Úľobu svoju zplnilo zdarne,
Keď prázdnych komôr viacej už nieto;
Krása so ziskom bojuje marne. —
Len mne tak ľúto teba, príroda,
Smútok tvoj tichý len môj cit delí;
I v biede syn tvoj ruku ti podá,
Jako je s tebou spolu veselý!
Spolu veselý? — — Ach, tak nebolo,
Preň zelenaly hory sa marne,
Vtákov spievalo bez chvály kolo,
A on závidel časy ti jarné. —
A teraz ešte klame sám seba,
A klame teba a klame ľudí.
Že s tebou smútiť je mu potreba,
A tvoja zkaza žiaľ v ňom že budú!!
Hej, keby kleslé leta rameno
Žehnanie bolo dalo mi božie,
Keby nádeji mojich semeno
Zkvitlo, dozrelo bolo mi v zbožie!
Tu i ja peľ bych pieseň veselú,
Sprevádzajúc ťa do hrobu zimy:
Srdce je sebec, prírodu celú
Lúbi len v shode s city vlastnými!

G. Čakovskij.

Pieseň slovenských študentov.

Čo sa vám nad krivdou smútiťi zazdalo.
Bratia? Len po chlapy, čo nás je aj málo! —
Hej, sem toho vína, napieme sa, bratia,
Naše rodožiale nech sa kus roztratia!
Pri pohári vína hlas tak zvučno znejte,
Dobre sa spievajú slovenské nádeje;
A keď zaspievame tie naše nádeje,
Od samej radosti zrak sa nám zaleje!

Keď zaspieva Maďar, hlas sa mu roztrati
Po tej širej pušti, nikdy sa nevráti;
Keď zaspieva Slovák pieseňku nadšenú,
Počuje ju polsvet — dá na ňu ozvenu. —
A preto užime tej peknej výhody,
Keď ináč sa nám len zle nedobre vodí! —
Hop, bratia od zeme, veď sme chlapi v kvete,
Tancujme, nad ten náš v svete nenajdete.

Kedyže ho už raz ten gajdoško začne?
Môj groš, ač posledný, ale mu dám vďačne!
Hajduchuj, šuhaju — nepotkni sa ale,
Vylomíš si ruku, nuž dáme ti vale:
Vieš, národu nášmu jako kúsok chleba,
Zdravých rúk a pästi súrna je potreba!

Takto a podobne len ďalej veselo,
Ešte sa nám ráno, hej, nezabelelo!
A pokiaľ národu nezasvitne sláva,
Nech vždy dobrá myseľ dašou nám pohráva.
Dobrá myseľ, nádej, a čo i zhyne,
Nezúfalý ľahnem do slovenskej zeme!!

G. Čakovský.

Nepokojný odpočinok.

(Pokračovanie.)

IV.

Pani Kvetnická dľa obyčaju svojho šla tiež do zahrady. Ako príjemne prekvapená bola, vidiac ako Kamila objala pána Černého, ba počula i hlas vreleho bozku. Srdce jej vrešie počalo tŕcť, veď videla zdar svojho neprezradeného síce, ale ako pozorovala, výtečne rozvinujúceho sa plánu. A keď po malej chvíli opätovoľalo sa objatie a bozk, presvedčená bola, že je už všetko v najlepšom poriadku. A ponevác nikdy nebola priateľkou prekvapujúcich výjavov, tak zachovala sa i prítomne dľa toho.

„Nuž a konečne, myslela si, zalúbeni majú vždy čo hovoriť medzi sebou, ku čomu tretieho nepotrebujú, nechajme jich o samote.“ Obrátila a vrátila sa späť do domu, pevne si umieniac, ničím neprezradiť, že zná o kolkej bilo a ako stoja veci medzi nimi.

„Uvidíme, či sa mi zdôveria, alebo budú robiť tajomstvo. No veď ono skôr pozdej vynde na svetlo, a potom na mojej strane bude výhra, keď sa jim vysmievať budem z jich tajomkárstva. Ba, či by nebolo na čase sestry písať, čo sa tu kľuje, aby to vopred znala, a porobila si potrebné prípravy! Najlepšie by to pravda bolo prekvapenie, keby tak sestra Hermína skôr blahozelala dcére svojej, nežli táto jej oznámi: aké šťastie sa jej triafa. — Ach! ale dnes už nemožno, zdá sa mi, že už prichodia. Tedy pozor, aby sme sa ani posuňkom neprezradili.“

Černý vedúc Kamilku vnišiel do chyže.

„Tetuška!“ vytrhnúc ruku z ramena Černého sa vrhnúc sa na hrdlo pani Kvetnickej, začala so smiechom Kamilka: „len počúvaj, čo sa medzi nami udalo!“

„Smieť vám blahozelat?“ opytuje sa pani Kvetnická.

„Pravda, že smieš, drahá tetuška, i my sme ti už blahozelali.“

„Nuž, tedy prímíte moje blahozelania, a Hospodin otec nebeský nech laskave požehnáva svázok váš!“

„Náš svázok?“ opytuje sa zadivený Černý i Kamila.

„Ach, tetuška, neuhádla si!“ a Kamila sa srdečne smiala.

„Nie? nuž a to objatie a ten bozk?“ Smiech Kamilin nahneval Kvetnickú.

„Objatie? bozk? tedy si nás pozorovala? ej tetuška, to som nečakala od teba. Veď je tu človek nie jistý —“

„Môžem ja za náhodu?“ odvetuje, akoby urazenou sa byť cítila pani Kvetnická, lebo mrzelo ju, že sa prezradila; „šla som do zahrady, aby si posedela s vami, a tu som práve videla, ako si objala a bozkala pána Černého, nechcela som vás vytrhovať, a vrátila som sa späť! No! vidíš, tak to bolo!“

„Ráčte dovoliť, milostivá pani, niekoľko slovami objasním vám celú vec. Kamilka mi vyzradila tajomstvo svojho srdiečka, že je totižto sverená s Emilom Reigerom; no a keď dozvedela sa, že som ja ujom tohto mladého človeka, nuž ma priateľsky pobozkala. To je všetko!“

„Taaaak?!“ neveriac i veriac, pochybujúcim hlasom znela odvetá pani Kvetnickej. Černý nedržal za potrebné sdeliť pani Kvetnickej, čo sa jemu ešte skorej bolo prihodilo, a i Kamilka nemala príčinu to prednášať. „Nuž a čím že je ten tvoj svereneč?“

„Teraz praktikantom —“

„Praktikantom? a nič viac?“ preriekla opovrzlivosť hlasom Kvetnická.

„Ale bude i viac!“ dodal Černý, pozrúc s úsmechom na Kamilu.

„Je mi to za šťastie, praktikant!“ zase Kvetnická.

„Ale, milostivá pani, veď z praktikantov bývajú i baňskí radcovia atď.“ odpovedal Černý, — a Kamila dodala:

„A potom nezabúdaj, drahá tetuška, ani to, že je on sestrencom pána Černého —“

„No veď to je to jediné, čo ho odporúča“ — poznamenala pani Kvetnická, aby súhlas svoj aspoň takým spôsobom prejavila. Ale poznať bolo na výraze jej tvári, že ju táto počutá novinka nie len nepotešila, ale práve rozmrzela. Tam byly všetky jej plány.

„Ešte dobre — myslela si — že som sestru nepísala. Bola by ja pochodila!“ A na hlas dodala:

„Nuž a či tvoja matka vie o tomto tvojom zasnúbení?“

„Pravda, že vie, veď ona požehnala nás!“ odvetila Kamila.

„Divno, a nič mi o tom nepísala!“ krútiac hlavou poznamenala Kvetnická.

„Ako že ti i tetuška písať mohla, keď sa to stalo len v ten večer pred mojím odchodom, a ja som v čas ráno z domu odišla.“

„Nuž tak si mi ty to povedať mala!“ neverle zase namietala.

„Keď si sa ma neopýtala. Myslela som si, že ťa to nezaujíma, a potom, veď to zasnúbenie bolo tajomstvom. Nezamenili sme si ešte ani prstene, len slovo dali!“

„Hej, pred tetkou mlčí, a pánu Černému sa zdôverí, no či je to v poriadku? Nech pán Černý sám rozsúdi!“

„Nuž dobre, ja nedbám!“ vetí Kamila, ktorej nebol veľmi po vôli spor s tetkou, a potom zvedavá bola, ako sa pán Černý vymotá, aby neprezradil i on svoje tajomstvo.

„Ak ja mám rozsúdiť,“ začal rozmýšľajúc čo ďalej riecť má Černý, „tak mi vyznať príchodí, že to bolo i v poriadku, ale i nebolo v poriadku, že som sa ja skôr dozvedel o tajomstve Kamilkinom, nežli jej tetuška. V poriadku bolo preto, že na môj priamy dotaz musela nasledovať priama odpoveď; a nebolo v poriadku, že ja cudzý človek skôr som urobil podobný dotaz, nežli jej vlastná drahá tetuška, pod jejžto opaterou a zástitou je. A tak —“

„Vidiš, tetuška,“ ujala sa náhle slova Kamila „nie moja ale tvoja vina —“

„To som si hneď mohla myslieť,“ smejúc sa hovorila Kvetnická, „že pán Černý nenechá vinu na tebe. Veď si si to zaslúžila tým bozkom.“

„A nebol to len jedon, alebo byly dva!“ dotušovala slečna. „Jedon znel ujcovi môjho mladoženicha, a druhý na naše budúce priateľstvo. Znať musíš, tetuška moja lúba, že sme si s ujcóm Černým potykali.“

„A to všetko za mojím chrptom? Vidím, že nie som spôsobná strážiť samopašné dievčata. Ďaka Bohu, že nemám vlastných. No a ty si už tiež, aspoň máš byť pri rozume, keď si oddaná. Hľadteže, hľadte, čo toto dievča z našho poriadneho domu narobilo. Všetko na ruby obrátila.“

„Nuž a nie si spokojná so mnou? Ach, tetuška, ja viem, že sa ty tešíš a raduješ v duši tvojej, nad šťastím a blaženstvom svojej netere, len to nechceš dať na vedomie, aby si ma potrestala za moju mlčanlivosť! No či je nie tak?“ dotierala Kamila.

„Eh! daj si pokoj!“ ešte vždy nahnevanú predstavujúc slovila pani Kvetnická; „mala by som veru dosť príčin hnevať a mrzeť sa. Ale odpúšťam ti.“

„No vidíš, aká si ty dobrá,“ hrdľujúc tetku a bozkávajúc ju vraví Kamila; „ani ti nepriстане byť nahnevanou. A potom čože si pán Černý bude myslieť o tebe, keď vidí, že sa hneváš na mňa preto, že som ho ako ujca pobozkala!“

Černý dávno tak srdečne nezasmial sa ako teraz nad vyvádzaním Kamilkiným. Ako ona to znala vykrúcať a prekrúcať. No s takou stvorou žiť, myslel si, musí byť blaženstvom. Ale nezávidel to šťastie svojmu sestrencovi, veď už teraz i sám cítil, že je zle jaseň spojovať s jarou. Príde medzi ne lebo mrazivá zima, alebo uduší jich horúce leto. A jedno i druhé bolo by neradným.

Tento deň v celej domácnosti zase novú zmenu zapríčinil.

Černý držal sa za člena rodiny, a preto nie osobytne, ako dosiaľ, ale spoločne s pani Kvetnickou a Kamilou tak raňajkoval, ako i obedoval a večeral. A ešte i okrem toho

častejšie po obede bavil sa v jích spoločnosti, menovite keď nepriaznivé počasie nedovoľovalo dlhé bavenie sa v zahrade. Ináče i Kamila rada pracovala v zahrade. Do poludnia už vydržal v chyžach svojich, lebo znal, že vtedy snadno mohol by byť neprídežitým.

A predsa jeden deň dost zavčasu šiel na návštevu, v ruke nesúce práve listonošom doručený mu list.

„Odpustite, že prichodím v neobyčajný čas, ale nesiem dobré zprávy, a nechcel som do obedu odľahčovať so sdelením jich.“

„Aké zprávy, ujko? od koho? ach, ukáž že ten list! či poznám písmo? no veďže ho daj!“ štvračila Kamila. „Ak poznám písmo, hneď znať budem i obsah listu. — Je to Emilovo písmo, poznám ho. No, čo stojí ujček, že viem, čo ti píše?“

„To som predsa zvedavý —“

„Emil ti oznamuje, že dostal dekrét a menovaný je officialom baňskej zprávy vo Veľkej Bani. No uhádla som? — Ach ujček môj drahý, veď Emil i mne poponáhlal sa oznámiť tú radostnú zprávu, a kým listonoš šiel ku tebe na prvé poschodie, ja som už prečítala jeho list!“

„Nie, ale toto je predsa hrozná vec, že teba nemožno ničím prekvapiť. — Ale predsa, ak len to vieš, čo si práve hovorila, tak ešte neznaš obsah celého listu Emilovho!“

„Nuž čožeby ešte mohol písať? na svadbu ta ešte nemôže volať —“

„Nie, ale mi píše, že sa zasnúbil s istou Bohuznáanou Kamilou Búshegyi, ktorá práve teraz baví sa pri jej tetke v tomto meste, a prosí ma, aby som ju navštívil, a tak obznámil sa s jeho budúcou družkou života. Udáva mi i adresu tej jej tetky, a ja som teraz už vo veľkých rozpakoch, pod akým zámyslom urobiť tú návštevu? Ist zrovna a riecť: ja som toho a toho ujček, a prichodím, aby som si obzrel jeho mladuchu — to by sa vari len nesvedčilo. Preto prichodím ku tebe, prosím o laskavú poradú, ako mám previesť tú mojím sestrencom sverenú mi úlohu? On ma síce teší, že dobre prijatý budem, nuž ale je to nie tak jistá vec.“

Kamila div že nevyppukla v hlasitý smiech, keď Černý toto všetko veľmi vážne prednášal. Na miesto porady a odvety ale riekla:

„To sa mi vydarilo!“

„A čo?“ zpytuje sa Černý.

„Ja som Emilovi ani literkou nesdelila, že sa známe, že v jednom dome byvame, chcela som mu pripraviť prekvapenie, ak by sa mu zachcelo ma navštíviť. On tedy o našej známosti, o našom priateľstve nemá vedomie. A píše ti, akoby som ti, ujček môj drahý, bola celkom cudzou osobou. Nože mi, prosím ta pekne, krásne, daj ten jeho list prečítať, aby som videla, ako ma opisuje pred tebou.“

„Nie veľmi lichotive, Kamilka moja!“

„Že nie?“

„Veru nie, veď mi radí, aby som dal dobrý pozor na seba, aby som sa nepopáčil, ako on, lebo tvoje oko —“

„Dost, dost — nechcem ďalej čuť. Všetci ste rovnakí, čo sa mužmi byť chlúbate. Nech pozre dievča na vás, už ste popálení, preto sa ho vopred vystrihate. Nuž ale povedz že mi úprimne ujko, či je to pravda, že tie moje oči sú tak žiarivé?“

„Kedy ako. — I pre mňa boly, ako to znaš. Dnes sú už nie!“

„Pst! ticho! aby to tetka nepočula. Dobre že je zaneprázdnená v kuchyni. Ináče by si jej už i to vyštebotal. Nie, ale je to hrozná vec, že vy mužskí neznaťe držať jazyk za zubami!“

„Ale veď to verejná mienka o vás ženských, hovorí, a nie o nás!“

„O nás hovorí, bo nám ako vo všeličom jím som, i v tomto ohľade krivdí. O vás mlčí lebo vy ste pánni, ktorým sa korí i to, čo voláte verejnou mienkou, a čo je vlastne nič jímšieho, len náhľad mužských.“ —

Pani Kvetniacká vnišla do chyže a pretrhla rozhovor ujca s neteron. Už i ona znala radostnú novinu, lebo Kamilka poponáhľala sa ja jej sdeliť:

„Vidíš tetuska, z praktikanta stal sa official, z officiala nevím čo nasleduje, ale zdá sa mi, že ešte má únosť ostať i banským radcom, ak nie niečo viac.“

„Len sa teš, to nestojí nič, leda žiaľ, ak nespľnia sa nádeje.“

„Vidíš tetuška moja drabá, mala som ti ja jednu priateľku, tá vydala sa za assistenta pri daňovom úrade, a tešila sa vždy s tým: že môže byť finančným radcom. A tak, keď odhodlala sa ísť zaňho, už videla v ňom finančného radcu. A to už len i ty uznáš, že je dobrá partia.“

Černý sa smial, lebo mu tieto reči Kamiline naozaj vyrucovaly smiech. Prišlo mu na um, ako kedysi jeho učbár práva, svojich žiakov nazývať zvykol: excellencpánmi, osvietenými, veľkomožnými, a to všetko vraj preto, lebo že kto zná: či nebudú ministrami, tajnými radcami, županmi atď. A keby ten učbár do dnes žil, videl by, že sa jeho predpokladania vyplnili.

O niekoľko dní pozdejšie doniesol listomôš, ale nie na poschodie, len na územie, zase list, od matky Kamilkinej. Písala sestre, pani Kvetnickej, a i dcére svojej o vymenovaní Emilovom, a potom dokazovala nutnú potrebu návratu dcéry domov. On vraj nebude chcieť na ďaleko odročovať svadbu, treba tedy chystať vystrojenie.

To nahliadaly i pani Kvetnická i slečna Kamila. A keď pani Kvetnickej i dost ťažko prichodilo rozlúčiť sa s Kamilou, ktorá si veľmi obľúbila, predsa nahliadala nutnosť toho. I pán Černý dozvediac sa o skorom odchode Kamily bol jakýsi nespokojný a nemilo dotknutý. Čože to bude, keď dobrý duch, anjel veselosti opustí tento dom? A večne v ňom ostať nemôže, keď ho srdce i budúcnosť inám tiahne. Nastúpily zase nie veľmi radostné chvíle. Kamila namáhala sa vเสมอžne svojou veselostou rozoháňať mraky nevolie, a keď sa jej to i zväčša darilo, predsa kedys niekedys jej námahy nemaly želaného výsledku.

Blížila sa lehota určená k jej odchodu. Černý veľmi a rozhodne zpíeral sa tomu, aby slečna Kamila bez spoločnici vydala sa na tak ďalekú cestu.

„Ale veľ som i sem sama prišla, a nič sa mi nestalo!“ namietala Kamila.

„Ale sa ti stať mohlo,“ odtušoval Černý. „A kebych vtedy bol znal, ako to dnes znám,

že si mladuchou môjho sestrenca, tak by som i vtedy nebol dovolil, aby si sa o samote vydala na cestu.“

„Nuž a čo že si počať mám?“

„Milostpani bude tak laskavá, že ňa doprevadí domov!“

„Ja?“ ozvala sa pani Kvetnická, „z toho nič nebude. Po prvé, neviezla som sa ešte akživ na železnici, a ani sa nechcem voziť. Potom ja som už prístará a nehodím sa na ďaleké cestovanie, navykla som na pohodlnosť, a tu neprichodí mi ani za deň postrádať —“

„Pravda, pravda!“ dosvedčal Černý, „na to všetko som nemyslel.“

A naslelovalo mlčanie, všetci pohrúžili sa do myšlienok: čo tu robiť. — Kamila prvá pretrhla nesnesiteľnú jej tichosť.

„Ja pôjdem i sama, to stojí. Že ale ujčok Černý nechce mi to dovoliť, dobre, podriaďujem sa jeho otcovsko-priateľsko-ujkovskej vôli. Ale nech sa on postará o sprievod. To nech je jeho starosťou. Jestli by potreboval mojej rady, vďačne slúžiť budem!“

„Prosím, prosím!“ ozval sa Černý, a pani Kvetnická tiež zvedave uprela zrak svoj na Kamilu.

„Tedy naozaj? Nuž ujko môj ľúby, obetuj ti svoju pohodlnosť, sober sa, a poď so mnou k nám. Navštívis a prekvapíš Emila, a ja jistá cestovať budem pod tvojou ochranou. Času máš dost, a myslím, ale nesmej sa mi, ak odídem bez teba, ľuto ti bude za mnou?“ podala mu ruku, on na znak súhlasu kyvnul hlavou.

Kamila čakala, ako bude prijatý jej návrh. Pani Kvetnická podporovala ho, menovite tým dôvodom, že pán Černý potrebuje taký výlet, k svojmu zotaveniu, aby zabudnúl na zmenu, ktorá nasledovať bude po odchode Kamilkinom v jich domácnosti.

„Taká vec musí sa dobre uvážiť!“ riekol konečne Černý. Ale Kamila nesúhlasila s odročovaním. A nedala Černému pokoja, kým konečne na mnohé naliehanie neprislúbil, že ju odprevadí do ďalekého domova.

(Pokračovanie nasleduje.)

Rybka.

(Ballada dľa národnej piesne.)

Od dvoru, zpod lesa, z viesky,
Smutná vybieha devica,
Rozpustila vetrom si vlásky,
Slzami skropila lica.

Pribieha na koniec lúčky,
Kde v jazero vpadá rieka;
Zalamuje biele rúčky,
I tak želostne narieka:

„Ó vy, čo meškáte v' vode,
Sestry moje, Svitezianky,
Sluchajte v ťažkej príhode
Hlasu zradenej kochanky.

Lubilam pána tak verne,
On ma prisahal zasnúbiť,
Tu kňažnu za ženu berie,
Krišu ubohú chce zhubiť.

Nechže sebe žijú mladí,
Nech sa s ňou obludník pestí,
Len nech mi tu neprichodí
Porúhať sa mej bolesti.

Čo jemu z biednej kochanky?
Ach, jej zas nenaším sveta!
Prijmite ma, Svitezianky;
Lež moje dieťa . . . ach, dieťa!“

To sloviac hlasne zaplače,
Rúčkami oči zaslóni,
I z brehu do vody skáče,
V bystrých vód norí sa tóni.

V tom z lesa, kde je dvor biely,
Tisície svieťa kahance,
Tešia sa hostia veselí,
Hudba tam, halas, i tance.

Lež mimo toho halasu
Plač dieťaťa počuť v lese,
Verný sluha vyndúť von z lesu
Dieťaťko na rukách nese.

Ku vode obracia kroky
Kde je vrbina spletená,
Zdlž vykrútenej zátoky,
Kryjúcej rieky ramená.

Tam stane v tmavom zákutku,
Plače i volá: „ó svety!
Ach, kto dá prse dieťaťku?
Ach, kde ty, Kriša, ach, kde ty?

„Tu som ja v rieke u spodu,“
Tichý mu hlas odpovedá,
„Tu trasiem' celá od chladu,
A zver mi oči vyjedá.

„Pres zver, pres ostré skalušky
Moc rieky tajná ma nosí:
Pokrm mój koralky, mušky,
Tie zapijam kvapkou rosy.“

Lež sluha jak na počiatku,
Tak stále volá: ó svety!
Ach, kto dá prse dieťaťku?
Ach, kde ty, Kriša, ach, kde ty?

V tom sa čos' z ľahka vykrúti,
Stred lun kryštálnych zatočí,
Voda sa z ľahka zamúti,
Rybka nad vodou podskočí.

I jak skalky klzkým bokom,
Keď z ľahkých rúk chlapca plynú:
Tak naša rybka podskokom
Mokrú caluje hladinu.

Zlaté má plútvý ozdobná,
Krásne po bokoch perečka,
Hlávka jak náprstok drobná,
Očka drobné jak zrníčka.

V tom ryba plútvý odvinie,
Ziera devica očima;
Z hlavy jasný vlas vyplynie,
Šijka napuclá sa zdýma.

Na lícach ružová krása,
Prse jak jabĺčka mliečne,
Rybie má plútvý do pása,
Plynie pod kriaky nadriečne.

I dieťa berie na rúčky,
Do lona bieleho túli,
„Luli, volá, mój malučký,
Luli, mój malučký, luli!“

Keď dieťa plakať prestalo,
Na haluz v koši ho vešia,
I znovu stíska své telo,
I hlávku v prvšie pristrešia.

Znovu ju otočia brone,
Z bokov vyskočia plutviny,
Pláva, jej tielko jak pluje
Kypiace tvorí bubliny.

Tak v čas večera, za ránka,
Keď sluha stane v zákutku,
Hneď si pluje Svitezianka,
By dala prse dieťaťu.

Prečo jedného večera
Nik neprichodí prse dať?
Prečo je nie dnes tak jak včera?
Sluhu s dieťaťom nevidáť.

Nemôže on prísť tou stranou,
Musí počkať trošičku,
Bo s vlastnou teraz pán ženou
Pošiel prechádzkou nad riečku.

Vrátil sa, čakal z delaka,
Za hustým sadnul si kriakom.
Lež darmo čaká i čaká,
Nik sa nevracia tým šlakom.

Vstane, i dľaň v trúbku svinul,
I hľadel pres palcov spáru,
Ale i deň už pomínul,
I mraky na zem padajú.

Čakal dlho po západe,
A keď noc hviezdy rozžala,
Zblížil sa ľabko ku vode,
I sledil očima zdiala.

Prebôh, div to, či moc pekla!
Poráza ho ten zjav nový,
Kde prvej riečka si tiekla,
Tam suchý piesok i rovy.

Na brehách porozhádzaná
Vála sa odev na kopy,
Ani panej, ani pána
Nevidáť, zmizli bez stopy.

Len zo zátoky — čud nový,
Trčal veľký kus kameňa,
Divnej tam vidáť budovy:
Dve ľudské telá znamená.

Zčuduje sa verný sluha,
Rozprehlú myseľ nezlovil;
Prešla hodina i druhá,
Kým jedno slovko preslovil.

„Krišo, ó Krišo!“ zavolá:
Ohlas mu — Krišo — odpovie,
Lež darmo hľadá dokola,
Nik sa nezjavil v tom rove.

Hľadá na rov i skál zrazy,
Útre pot na líci zbladlom,
I kývne hlavou tri razy,
Jakby chcel riecť: uhádnul som.

Dieťaťko na ruky vloží
A smeje sklabiným sa smiechom,
Odrieka otčenáš boží,
Vracia sa domov s pospechom.

Z A. Mickiewicza M. Dunný.

Apoštol.

Poviedka.

Rozpráva Jozef Škultéty.

(Pokračovanie.)

III.

Tatranských hôr čisté povetrie dýcha,
v hrudi mohutnej mu krásna duša prebýva,
a predsa nemôže sa hnúť, predsa nemôže
vzniesť hlavu a priložiť tvrdú svoju päst k za-
bezpečeniu si dobrobytu. Pracuje, mozolí vy-
trvale, áno umne, vynalezavo, a predsa biedi,
psotu tre každým tlačený ľud slovenský.

Krásoň, keď obzrel sa po svojej obci, vi-
del, že len vampýrov treba z hrudi toho ľudu,
vydrhnúť, potom osvietiť ho, a pri schopno-
stach svojich nastúpiť musí život šťastný,
krásny, slavný.

V založenom hospodárskom spolku, ktorý
mal sa stať ohništom všetkého toho, čo ku

pretvoreniu Jelšiny svojej krásnej mysli pri-
pravoval, poukazoval predovšetkým na prie-
past, v podobe krémy najväčšou zkazou hro-
ziacu. Ľud náš v krémach nielen že príde
o väčšiu časť svojho fažko zarobeného groša,
nielen hyzdí výparom krémovým a jedom pálen-
čeným svoje jasné čelo: lež postupne stáva
sa otrokom žida-krémára, dostane sa mu do
osídel, z ktorých len jedna cesta vedie von —
bubon a eksekútor.

Krásoň vdýchnuť do takýchto rečí celú
svatosť svojho presvedčenia, a prítomní mu-
žovia, ač cítili, že sú v olovenej gliede avia-
znutí, z ktorej fažko je dostať sa na voľné
nohy, prisviedčali mu a začínali túžiť po

živobytí ním malovanom. Predovšetkým pochopiteľným chcel jim urobiť, že keď už musí byť krémy, prečo by nemohla byť v rukách jích samých. Spôsoby, ako by sa to malo zaviesť, sú všetky ľahké.

„Vy pracujete ťažko, krvopotne, a žid, krčmár vás, žije a obohacuje sa bez práce. Jediné zamestnanie jeho je, značiť vám dvojitou kriedou dlhy. Vôbec chráňte sa ľudí, ktorí bez práce žijú, lebo tým o to ide, aby ste vy pracovali na nich!“

V druhom rače k tomu boly namerené snahy mladého horlivcovce, aby svedomitě, za všeobecné dobro oduševnené predstavenstvo viedlo záležitosti obce. Len týchto dvojjích vecí docieliť, potom už nemôže so svojíma zámery na žiadnu opravdovú prekážku naraziť. Ako prvý raz vypovedal v Jelšine heslo, zhŕkli sa proti nemu známi už nám ľudia, osobujúci si, že len oni majú právo, starať sa tým zvláštnym spôsobom o ľud. Ale zápasu s týmito nie žeby sa bol lakal, ba práve hľadal ho.

Bol majáles. Majáles školskej mládeže. Krásoň, ač vedel, že pre istých pánov nebude milým hosťom, použil aj tejto príležitosti ku rozšievaniu dobrého semena. Keď došiel na miesto zábavy, do lesíka, tam mimo školskej mládeže boli ešte len niekoľkí rodičia. Veľkú pozornosť chcel venovať zvlášte voľným hrám dietok. Takých však sotva bolo, a čo sa predsa vyskytlo, tým nebol uspokojený. I upozornil učiteľa, jak želateľným by bolo, keby v časoch týchto, kde staré, krásne, ušľachtujúce mravy miznúť počínajú, školská mládež v hodinách ku zábavám ustanovených bola evičená v prstonárodných všeliakých hrách, ktoré pred vstúpením do školy sú jej ešte zväčša známe. Ale rečou učiteľovou ihneď nemilo bol dojatý. Vyhováral sa mu, že je beztoho veľmi obťažný novým zákonom, že každým dňom ukladá sa vyučovanie novému predmetu a len na dôchodkoch mu nepribáda, ba horšie to ide z roka na rok, tak že onedlho nedostane sa mu z učiteľského platu ani na podbitie.

Došla aj farárska rodina, s ňou Jelšovský a notár. Pán farár, vidiac Krásoňa v kruhu školských dietok, sotva občerstvil sa prvým pohárom vína, prikrčil k učiteľovi so slovami:

„Vidme teda najnovší pokrok. Tu v krásnej prírode bude sa to dobre spievať.“

Učiteľ porozumieť mohol, kam cieľ farár. Malo sa spievať — maďarsky.

Ale Krásoň vzniesol sa nad nimi ako ohnivý stĺp. Nemo sa postavil, no oko a celý výraz tváre do rozpakov doviedly a zmýlily učiteľa, tak že sa obrátil, zamiešal medzi dietky a začal s nimi spievať starú v Jelšine už snad pred storočím obvyklú majálesovú pesničku.

Hnevom rozpálený farár ztratil sa medzi svojou spoločnosťou.

„Počúvam, že veľmi poučné texty volíte ku svojím kázňam,“ ústpepačným vyrazom oslovil Krásoňa, keď tento o chvíľku zašiel pozdraviť jích spoločnosť.

„Aké kázne ráčite myslieť?“ bez zaradenia pýtal sa napadnutý. „Ja nemávam žiadne kázne.“

„To už od toho závisí, ako berieme vec. Mienim vás spolok a tam povedanú reč, v ktorej vystrihali ste svojich pred ľuďmi, akí bez práce chcujú žiť preto, aby obecný človek pracoval na nich. Viete, že je to búrenie proti vrchnostam a menovite proti nám kňazom!“

„Pane, slovám mojím nedá sa takýto smysel podkladať,“ chladne, no s dôstojom povedomia slovil mladý muž. „A vy, pán farár,“ doložil s úsmevom, „ktorý tak vznešené postavenie máte, že záujmom, dobrou svereného vám ľudu má byť posvätené všetko vaše činenie, seba snad len nepočítate medzi tých, čo z mozolov ľudu ku zkaze ľudu žijú.“

Notár prehodil niečo o buričstve, prešiel si rukou po bruchu a odvrátil sa. Krásoň chytil ho za ruku a k celej spoločnosti obráteno vravel:

„Páni moji, predchádzajte nás, podozrievaných, ideami k dobru biedneho ľudu namerenými, a my vzdáme sa svojho zástoja, vzdáme sa ho natoľko, že vás budeme nasledovať, staneme sa vašim, rozkazov poslušným, verným, odasevneným obecným mužstvom. Potiaľ však, — odpusťte za úprimnosť — kým nevidíme u vás najmenšiu stopu takejto snahy, cesty naše nemôžu, nesmú byť s vašimi spoločné.“

„Príde vytrezvenie a budete sa smiať nad terajším počínaním mojím,“ zamiešal sa Jelšovský.

„Nikdy!“ zvolal popúdený mladý muž.

„Bratku, predstavte si bezvýslednosť vaších fantastických snáh, abyh i ja úprimne hovoril,“ pokračoval tauten, „a pomyslite si, akú ujmu robíte svojim počínaním sebe ešte aj pre budúcnosť. Mohli by ste značiť niečo v živote, a tu hynúť budete čo obeť bludu. Škoda vás! Škoda vašej mladosti!“

„Nie tak, batko, nie tak,“ pokrútil Krásoň hlavou a ačkoľvek rozhorlený, ale s takou istotou, s takým vedomím svojej prevahy jal sa brániť, ako orol-kráľ proti opovážlivej, voči nemu však malomocej kani. „Pravda je, že my upodozrievaní, potupovaní, prenasledovaní, zohrievame ideu, ktorá nám je životom i spasením; pravda je, že trpia tým najnežnejšie sväzky, tak že často aj tí, čo by krev svojho srdca dali pre naše blaho, keď aj nie s kliatbou, ale s plačom bolestným odvracujú sa od nás; no, páni moji, jestli ste nie predpojatí, uznať musíte, že ten samý osud mala ešte vo svete každá veľká idea; kacirovali, ubíjali ju spolu s rozpálenými, ktorí dost smelí boli ozdobiť nou svoje čelá, a predsa prišla doba, kde miliónom, celým národom, celému uvedomelemu človečenstvu stala sa spásou. Možno, že nielen my, ale ešte jedno celé pokolenie bude trpieť, hynúť za ideu nám svietiacu; ale idea tá prv alebo pozdejšie zaligocce sa v úplnej oslave, a potupené nemá v službe jej dokonavších navráta sa vďačnej pamiatke. A zajiste pekné je, pánovia, robiť za vec pri potlesku zástupov; ale vydávať sa pre ideu hane, potupovaniu, obetovať svoj pokoj, milých, všetko, všetko — to nedovedie každý, k tomu nemá ktokoľvek posvätenia. To moja viera — kamenujte ma!“

Mráv ticho nastalo vo spoločnosti. Dámy bližšie pritiaahly sa ku Krásoňovi, notár zabudnul obvyklým pohybom ruky postarať sa o vypuklú časť svojho drieku a Jelsovský pošepnul farárovi: „Až teraz nahliadam, jak nebezpečný je to chlap.“

Oslovený málo povšimnul si poznámky tejto, prešiel sa spoločnosťou uzatvoreným priestorom, zastál pred Krásoňom, zakrižoval si ruky za chrbtom a začal tým samým ústepečným výrazom, ktorým sprevádzal aj prvé svoje poznámky:

„Hm; odvolávaním sa na veľké príklady nikto nedokáže oprávnenosť svojej veci. Že byly idey, ktoré prv alebo pozdejšie došly vífazstva, z toho nevyplýva, žeby aj blud, ktorému zvučné slová majú dodať oprávnenosti, uznatým, k vífazstvu dovedeným mal byť.“

V kruhu prítomných malé hnutie bolo pozorovať, ba notár s pokrikom zatlieskal.

Krásoň ostrým pohľadom hodil po ňom.

„Dobre, majte si ho, presvedčenie to sotva bude vám kto záviďef!“ hevoril po chvílke zvolna, ale trpkou, nie bez bólu. „Vám bludom je milovanie národa, národa, za jehož dobrobyt po tisíc rokov nikto nepreložil krížom slamy, národa, ktorému každý len na úpadku pracoval. Keď je to blud, tak niet vôbec pravdy, niet čistej, svätej veci! — A to vy tak hovoríte. Keďby sa city vaše sústredňovaly v jednom predmete, keď čo synovia jedného alebo druhého národa v takej láske boli by ste tomuto oddanými, že v rozhorúčení svojom za blud považovali by ste milovanie každého iného národa, to bych vám povedal: budte si šťastní vo svojej láske, ja v mojej, bárs ako strpčovanej, šťastným budem. Ale vy nezaáte, čo sú to za city, vy nenáležíte podľa citu k žiadnemu národu, údajná láska vaša zakladá sa na podržaní výhody, na panovaní: vy nemôžete, pánovia, v tejto otázke hovoriť.“

Srážka ostrejšou bola by sa stala, ale medzi stránky postavila sa bohyňa mieru — v podobe pani farárky. Pán manžel, ac ešte dost nekrotko sľahal očima proti svojmu protivníkovi, dal si povedať, zamlel sa; muž a Krásoň čo mohol inšie urobiť, ako za odpustenie prosíť pani farárku, že vo spoločnosti nie čisto-mužskej, teda tam, kde to miesta nemalo, natoľko dal sa zachvátiť. A to povedomie pravdy, povedomie svojej prevahy, aj teraz žiarilo mu na tvári. Kým farár, sj so svojimi spoločníkmi, nápadne nevrlym ostal, on, akoby pretiahnuvsia mrákava len stínom svetla bola bývala, neukázal ani najmensiu rozčúlenosť. Pridrúžil sa k iným spoločnostiam, rad radom vyhľadal svojich ľudí, svojich učedníkov. Až nemilo začínalo sa ho dotkýnať, že toľko času musel stráviť vzdia-

lený od týchto jemu milých kruhov. A hovoril, narozprával sa všade ozaj štedro, pre každého mal niekoľko obsažných slov.

Zapadlo slnce, zavlial večerný vánok, zem stíny začaly objímať. Dietky postavaly sa do radov, majálesová spoločnosť nastúpila mala domov vedúcu cestu. A čokoľvek vezmeme, všetko nám je vtedy najmilším, keď ho zanechávame. Zábava teraz stávala sa najveselšou.

Školská mládež pohla sa na čele pochodu; za ňou pustila sa nepravideľne rozostavená, pestrá kolóna. Defurence ustaté boli po celodennej zábave, len-len že dovedly nôžky prekladať. Čo odrastlejšie, to nebolo tak unavené, áno rozíhrajú veselé. Krásoňom povzbudené devy začaly spievať, a spev jich milo zvučal dolu dolinou, ozýval sa aj po vzdialenejších stráňach.

V pozadí kráčajúci dvaja roľníci ozaj rozumný rozhovor rozpriadli medzi sebou o hospodárskej otázke, o nejž jim Krásoň pri najbližšej príležitosti bol čítal z časopisu odborného. Dopytujúci jich slová, upozorniť chcel farára, jak vnímavý je to ľud a v čom záleží buričstvo, z ktorého je on upodozrievaný.

Prístupil k nemu, tam však vzala ho za ruku zo svojho smierlivého prostredníctva zásluhu si robíaca pani farárka, a prv nežby prehovoril bol mohol s jej manželom, oddala mu dcéru Marišku ku sprevádzaniu.

Z počiatku nemo kráčal mladý pár, mimo obvyklých výrazov zdvorilosti, s ktorými podal Mariške svoje rameno, neztratili slova. Ale stretnú-li sa dva elektrické, a to protivnej elektricity oblaky, stretnutie jich nemôže byť tak tiché, nemé, ako slúčenie sa, tiché splynutie dvoch vln na hladine jazera.

Začal sa shovor.

„Jak krásna je zvlášte takto večierkom príroda. Jak tichá, jak pokojná je všade, a predsa tak harmonicky splyva s tým jej velebným pokojom náš spev, naša vrava, naše kroky.“

Tak začal Krásoň. Vľachý predmet tá príroda! Keď nemáme myšlienky alebo chýbá nám tón, potrebný k započatiu rozmlúvania, zachytíme sa do počasia, povieme: „krásny deň,“ „nemilý dážď“ a potom už len ide

shovor, nasleduje slovo na slovo, ani keď sa ťažký voz kníše cestou, jehož rebriny jednotvárne klepnú jedno za druhým.

Krásoň nenáležal síce k ľuďom, ktorí nemajú myšlienky, ktorým by chýbäl potrebný tón, ani nebol v rozpakoch; no vôbec bol akosi púdený stráňiť sa Marišky, neprichodila mu vhod jej spoločnosť napriek tomu, že bola dievčinou ozaj duchaplnou.

„V prírode je ozaj všetko harmonickým, ako vravíte, harmonicky rozplývajú sa v nej ešte aj naše hlasy; len my ľudia medzi sebou, sami v sebe, nebadáme akosi takúto harmoniu.“

Tak odpovedala Mariška.

„Ako to myslíte?“ prehovoril Krásoň, a až vtedy zbadal sa, aká tu môže byť odpoveď, keď už nemohol k nepočutiu zamknúť tie tri slová.

„Nuž,“ začala deva v rozpakoch, tiež len teraz spozorujúca, akú otázku vyvolala, „nebolo by lepšie, krajšie, zo všetkých ohľadov výhodnejšie, keďby sa ľudstvo, alebo aspoň jeho kruhy, ktoré odkázané sú vo spolku žiť medzi sebou, usrozumeť mohlo vo všetkom.“

„Slečna, veľmi krásne hovoríte po slovensky.“

„Ďakujem za poklonu sotva zaslúženú; ale teraz ja môžem sa vás asnaď zpytať: Ako to myslíte? Nemá to viesť k obídietiu tohoto predmetu?“

„Prosím, ani z ďaleka. Rácte nemýleno pokračovať vo svojich duchaplných poznámkach; ja práve rád mám tento predmet. Čo som vravel, bolo to výrazom môjho radostného prekvapenia.“

„Lebo pravda pochybovali ste, žebych ja vôbec mohla vedieť slovensky.“

„To nie, to by pre mňa veľmi trpkým bolo; ale —“

Mariška síce neprevzala svojmu spoločníkovi slovo, a on predsa nedokončil vetu.

Zamlčali sa.

„Napadá mi práve v súvisе s rečenými slovami, pretrhla ona mlčanie, „či neboly to lepšie časy, keď vám následkom častejších stykov nebola nápadná moja slovenčina? — Ale pre Boha vás prosím!“ doložila s rozochvením, „berte tie slová podľa najjednoduchej-

šieho smyslu; povedala som to výlučne vzhľadom ku spoločenskému životu.“

„Vy, slečna, boly ste deckom, — odpusťte za použitý, ináče sladký výraz —, ja šuhajčekom. Vtedy to cele inakšie bolo. Teraz už idete smerom, vykázaným vám svojimi rodičmi; ja kráčam smerom protivným. A tieto dva smery tak sa majú jeden k druhému, ako dva konce vytiahnutej rovnej čiary. Čím ďalej idú, tým sú si vzdialenejšími.“

Medzitým akosi stíšiť museli kroky, lebo ostali v rade samými poslednými, ba zostali za celou spoločnosťou. Ruka panny pod dojmom posledných slov chvela sa v ramene Krásoňovom, dych sa jej rýchlejším stal, oči kúzelno-nepokojne žiarily v súmraku. On čím diaľ, tým väčšmi cítil, že potrebné je tu rozhodné osvedčenie. Preto temer vítané mu bolo, vidiac, že zaostali a tak môže hovoriť, bez toho, žeby aj od iných bol počutý.

„A zvláštny to ten mnou sledovaný smer, ctená slečna!“ pokračoval hneď v súvisе s predchádzajúcimi slovami. „Ač presvedčený som, viem sväto-sväte, že s ideou, jež som sa oddal v službu, žiť i mŕť budem, predsa, abych v najmenšom neodchýlil sa zo svojej cesty, aby nevzniknul v srdci mojom najmenší cit, ktorý by protivu tvoril s jedinými snahami mojimi, abych nikdy nezdal sa v najmenšom nedôsledným, ja vyhábať mám stykom, aké hľadajú iní ľudia čo milé, vítané. V podstate i ja to samé srdce mám, čo každý človek môjho veku, to samé mladé, horúce, sklamaním neochladené, rozkošiami ešte neotrávené; ale ponevác každé hnutie tohoto srdca slúžiť musí onej idej, preto je tak zvláštny môj svet. Ja, aspoň kým nepominú mi roky náruživaj mladosti, nemám znať objatie lásky, úst mojích, mimo bozku drahej

matere, nemá sa dotknúť horúca perna ženy. A dobre to tak. Kto postaví sa v takú službu, musí byť pripravený s každou hodinou pre všetky prípady, preto svázky takéto nie sú pre neho.“

„Veľký, hrozny úkol! A ste pri tom šťastný?“ preriekla omrazená pauna.

„Šťastný, akými môžu byť len ľudia, ktorí jednej jedinej myšlienke oddávajú sa so všetkým.“

Krásoň povedal si svoje, Mariška nemala čo hovoriť. Po malej chvíľke dohonili ostatnú spoločnosť. Dievčine točila sa hlava. Nevedela, či ten, v jehož ramene má svoju ruku, je ozaj tak podivným človekom, a či to azdaj len ku jej omráčeniu zmyslel tú ľadovú povest. Ale v ušiach ešte vždy milo zvonil jej jeho hlas, oči a celý výraz tváre aj pri tých mrazivých slovách milo a bez najmenej známky odpornosti boly sa obracaly k nej.

Došli do dediny, zastavili sa pred farou. Tam zase milo, nežne lúčil sa s ňou i s matkou, ktorej ju oddával.

Ale farár urputným pohľadom premeral tak paniu svoju ako aj dcéru a na pozdrav mladého muža len medzi zuby odvrknul.

Krásoň svoju matku, ktorá nebola na majálesi, nenašiel doma. Prešla dobrá hodina, čo sa vrátila.

Ako obyčajne, laskave prihovorila sa mu, ale v útlocitnom hlase predsa mihnul sa jej stín bólu. Keď sa jej znepokojený dopytoval na príčinu tajného smútku, neodpovedala mu, zamlčala sa. Až o chvíľku, keď aj on nemo sedel vedľa nej, preriekla:

„Syn môj, syn môj! predsa by si nemal to robiť.“

Mladému zapálcovi vryl sa do duše prvý bôl. —

(Pokračovanie nasleduje.)

Drobné kvety.

1.

Bože môj, Bože môj
Z neba vysokého,
Keď si mi dal srdce,
Daj mi i milého.
Daj mi i milého,
Ku mne úprimného,
Čo by on bol mojím,
A ja bola jeho.

2.

Na jarmoku pred kostolom
Radom šiatre stály,
A v tých šiatroch z mädovníka
Srdcia predávali.
„Či ti kúpiť to srdiečko?“ —
Nechaj, šuhaj bledý,
Veď ja mám dost i s tým jedným
Mojím srdcom biedy.

Na jarmoku pred kostolom
Radom šiatre stály,
A v tých šiatroch zrkadielca
Strojně predávali.

„Kúpiť ti to zrkadielko?“ —
Nekupuj šialilá,
Ešte bych sa dák do seba,
Šuhaj, zaľúbila.

Na jarmoku pred kostolom
Radom šiatre stály,
A v tých šiatroch prstenôčky
Zlaté predávali.

„Či ti kúpiť ten prstenček?“ —
Nuž kúp — dve obrúčky,
Keď sa srdcia k sebe hodia,
Nechže sa i rúčky.

3.

Jaké by ja popísal
O láske pesničky,
Všetky by sa ver' pre ne
Zbláznily paničky.

Ale to je s tým srdcom
Tá najväčšia bieda,
Že čo najviac pocíti
Vysloviť sa nedá.

4.

Zaspievaj, slávičku,
V zelenej bučine,
Azda sa v tej piesni
Ten môj žiaľ rozplyne.

Tvoja pieseň sladká
Horké žiale morí,
Veselou nádejou
Srdce rozhovorí.

5.

Falošné ty, dievča,
Falošné oci máš,
So mnou sa shováraš,
Za druhým pozeráš.

Daj si pozor: vernosť,
Tá všade nerastie,
Abys' neprezrela
Dáko svoje šťastie.

6.

Pýtal som sa, pýtal
Zlatého slniečka:
Čože mi porába
Moja frajerečka?

Slnko sa zpýrilo
Zlatými zorami,
A bez odpovede
Skrýlo za horami.

Pýtal som sa, pýtal
Bledého mesiačka,
Mesiačik sa vťahnuť
Ta za hmly obláčka.

Pýtam sa hviezdíček:
Je tá láska stála?! —
A každá hviezdíčka
Hlávku pokrúcala.

Pýtal som sa noci:
Je to dievka verná?! —
A noc zavzdychala
A zmizla v tui čierne.

Nepýtaj sa slnka,
Mesiaca, hviezd, noci:
Vyčítaj odpoveď,
Šuhaj, z mojích očí!

Slnko, mesiac, hviezdy,
Noc — mámenie samé:
Blesk oka mojeho,
Šuhaj, ver, neklame!

7.

Falošné ty musíš,
Dievčatko, srdce máš,
Žiaden mi o tebe
Nechce nič povedať.

Jeden sa zamračí,
A druhý zavzdychá
A prejde popri mne
Jako tá noc tichá.

8.

Lutujem, lutujem,
Lutujem velice,
Že som si známila
S tebou moje srdce.

Mladosť som presnila,
Pod čepiec neprišla,
Pre teba som, šuhaj,
Na psi posmech vyšla.

9.

Ktorá má, ktorá má
Jako ja milého,
Na horách zelených
Valacha švárneho?

Keď ženie ovečky,
Na píšťalke píska,
Sedem si s ním dolín
Vesele zaviska.

A keď do fujary
Za večera dúcha,
Brezína s dubinou
Bez šumu poslúcha!

A keď do gajdičiek
Piskorom zaduje,
Mesiačik s hviezdami
Na nebi tancuje. —

A keď si v nedelu
Do kostola kráča,
Všetky sa dievčatá
Ku oblôčkom tlačia.

Klobúčik, opasok
Celý vybijaný, —
Závidia mu veru
V dolománoch páni.

A havrannie vlasy,
A tie sivé oči, —
Dobre tým dievčiciam
Srdece nevyskočí.

A v tom Božom chráme
Keď sedí na trieme,
Ani tá najstaršia
Baba nezadrieme.

Keby taký pozor
Na kňaza dávaly,
Za živa by sa ver'
Do neba dostaly. —

A keď na muzike
So mnou si tancuje,
Celá sa dedina
Na neho čuduje.

K muzikantom skočí,
Do basy groš hodí,
Klobúk na bok s pierkom,
Po tichúčku chodí.

Až sa z prudka schyti
Jako prival z hory,
Skrúca ma a točí,
Až mi lice horí.

Závidia mi dievky,
Závidia mi matky,
A ja ta tým radšej,
Šuhajko môj sladký.

Čoby prišla na nás
Priam celá zášť zeme,
Už mi len, šuhajko,
Len svoji budeme.

O. Bella.

Prvá lúbosť.

Dedinská poviedka.

Detinské roky trávil som v Košanoch; nerozumnosť a nedbanlivosť ľudská čím prispieť môže k znešvárneniu krásnej prírody, dokázali obyvatelia mojej dediny. Kde predtým zelená bučina chránila pôdu strmých briežkov, tam neriastla viac ani trávica a len biele skaliny ukazovali svoje plešivé hlavy. Kde predtým tichý potôčok umýval nohy lipkavých jalší a snoval vokol nich vence vonnej nezabúdky, tam vyhlbila povodeň siahové jarky, na jíchž brehoch osamotené kry pichlavej hložiny čakaly najbližšiu povodeň, aby jich preniesla aj so základom pár siah dolu jarkom.

Smutné bolo okolie a smutná dedina: nízke domčeky zo všetkých strán zaplavené štrkom z roka na rok hlbšie upadaly a za mojích časov sotva oblôčky vyčnievaly zo zeme. Len

na konci dediny pod vrskom postavený mlyn pyril sa celostou, veselo hrkotal akoby o závoľ s hybkými jazyky ženičiek, v ňom po práci shromaždených.

Povolanie mojích spoluobyvateľov bolo roľnícko-ovčiarske a najžiadúcejšia doba roku bola jím žatva a najradostnejší deň — Demitra. Vrcholec túžob jejich nevyčnieval nad hojnosť žita a syra. Rozumie sa, že v tejto spoločnosti aj moje túžby nemaly vysoký vzlet, ale vzor som mal.

Každý deň okolo havránky zaevendžaly spiežové zvonce nad dedinou, „už idú valasi!“ kričali chlapeci v radostnom rozochvení. Pred stádom oviec poskakovali útlonohé kozičky, veselo potriasajúc koncítymi bradami, za stádom podpieral sa na ostrú valašku valach.

Celá to čierna postava, na hlave ligotal sa vymastený klobúčik, obrúbený karmazínom, na lavom pleci visela čierna kabanica, ovesená vókol hrlla na čierny remeň, vybjájaný lesklými krúžkami. Košela čierna, zamastená, nesiáhala k drieku, ktorý obtáčal úzky opasok, okráslený štvornásobným radom mosadzovej retiazky. Útle krpčky priliehaly k nohám, poviazané čiernymi návlakami. K tomu si primysleť okrúhlu, vyhriatu tvár, pod nosom mladé fúzičky, rýchly skok, prenikavé hvízdnutie na prste a máte môj vzor predstavený.

Dobrodružstvá valašského života zdaly sa mi stáť na výške ľudskej možnosti. Dľa toho riadily sa aj naše detínske zábavy; obrazotvornosť znala si zo skál ovce a z vody žinčicu utvoriť a keď tu i tu skončila sa zábava naša úderami i dávanými i prijatými, to všetko do rámca valašského života patrilo.

To byly zábavy výlučne pre chlapcov, inšieho spôsobu byly zábavy spoločné s dievčaty. Mysleť detínska vedela vynajst hru, aby v nej oboje pohlavie rovnú účasť malo. Napodobnili sme život starších; obyčajným bolo predstavovať odvod k vojsku. Dievčatá vybraly z radu chlapcov dľa vôle svojich synov, ktorých oplakávať mali. Šli sme do mesta; po ceste vykladaly matky čo najžalostnejšie, každá vechvalovala svojho syna a keď nás za vojakov odobrali — bez výminky všetkých, bo len planých chlapcov neberú k vojsku, bolo naším príslovím — až vtedy začala sa hrozná lamentácia, zalamovanie rukami, objímanie hrlla, hlavy, a mnohorazy sbaláchali sme celú dedinu.

Býval som horlivým spoluhráčom a pozoroval na to, aby hra naša podobala sa čím najvernejšie skutočnosti, ale v napnutosti najväčšmi ma držalo, keď dievčatá ohliadly sa vókol seba, aby si vybraly dľa vôle svojich synov. Srdce mi klopało hlasite, tam bola Anička Kórkovie, stála v prvom rade; už si druhé vybraly, ona váhala. Mňa nechcela žiadna. V trápnom očakávaní stál som so sklopeným zrakom, rumenec hanby vystupoval mi na líca; tu zasmejú sa mi čierne očká Aničkine, chytí ma za ruku a pod do koleša! Prestalo srdce trápením klopať — bilo radostou, len tú som si žiadal.

Bolo vám to hodné dievča, dcéra jedného z majetnejších hospodárov, bystrá ako rybka, v každom kúte jej plno bolo, oči čierne ako trnky svietily radostou, líčka červené na pripálenej slncom tvári — nebola to cukrová, ale živá krásna, — čierny hrubý vrkóčik metal sa jej po zelenom vókol hrlla obviazanom ručníku ako lesklý had po zelenej pažiti. Páčilo sa mi to dievča a ono ma rado malo; bol to nielen prirodzený súcit k nej, ale aj jej prítulnosť ku mne, čo nás spojovalo. Jej prítulnosť mala svoju príčinu. Aká bystrá bola Anička na poli, takou ostiechavou bola v škole, akým veselým žiarom svietily jej oči v svobodnom, tak pokorne klopała jich medzi štyrmi stenami školskými. Učenie školské trpčilo sladkosť jej života, roztratená myseľ nechcela sa dať sputnať smerom pána učiteľa.

Ja som bol jej pomocníkom; moje perny, z ktorých tak plynne čítala, byly jej otvorenou knihou. Akonáhle zahrnelo z úst pána učiteľa to jej osudné: Anna Kórková! zodvihla sa a plachým pohľadom hladela v moju stranu. Ak som na dôkaz porozumenia uprel zrak svoj na ňu, zaiskrilo sa jej oko a ona odriekala úlohu svoju tým poriadkom, ako som ja perny našpuľoval. Ale stalo sa, že pán učiteľ sledujúc pohľad Aničkin, zrazu skrútil sa a videl moju horlivú účasť na veci, ktorá netýkala sa ma. Dostal som ja svoje a Anička svoje. To moje ma nebolelo, veď to bolo pre Aničku, ale každý úder na jej štíhly driek páčil ma na srdci.

Za moju ochotu odmeňovala ma Anička rozličnými z domu do školy prinášanými darčeky, ako oriešky, jablká a niekdy po výročitom jarmoku mädoovník. Po hre som bol jej stálym párom, k tomu som si právo osoboval.

Skončil sa školský rok, Anička opustila navždy školu, prvý raz postavila sa k oltáru v pestrej parte do radu odrastlých dievčieniec. Každý jej pohyb pozoroval som; z prvu klopała oči na knižku, badala, že je predmetom pozorovania; keď osmelila sa, vybehly jej očká nad knižku a merala nesmelým pohľadom svoje okolie, až udomáčená v kostole prehliadla celé shromaždenie; mimochodom pozrela aj na mňa.

Riastlo mi srdce radosťou; netrpelive čakal som popoludnie, keď na záhumní k zábave shromaždená bude mládež.

Na záhumní stál som medzi prvými; my deti sme už dávno spievaly, behaly, skákaly, keď mládež rozdelila sa na dve strany, aby začala svoju: „Hoja Ďunda, hoja!“ Anička spievala s mládežou, nás bývalých spolužiakov znať nechcela. Divného to nič nebolo; vyrastlá škole a prijatá do počtu starších, robila len to, čo každý v jej postavení robil; ani som Aničku nezazlieval.

Hra šla veselo; my deti sme s istou úctou sprevádzali počínanie starších, ač aj našli sa medzi nami samopašný rušitelia pokojnej hry.

„Vykrúcaj sa, vykrúcaj,
Len mi piecku nezrúcaj:
Dobrá piecka na zimu,
Nemá každý perinu“

len tak ozývalo sa dolinou.

Mládenci stáli na strane a pozorne sprevádzali hry dievčienec, čas svoj tráviac vtípkovaním a na to nasledovavším hrmotným smiechom. Medzi nimi vyznačoval sa Janko Košík; on bol hrdinom dňa. Predtým chudobná sirotka, potulujúca sa v službe od hospodára k hospodáru, stal sa minulého roku valachom. Služobný plat vynaložil na nové šaty, salašné povetrie, syr a žinčica — možno aj nevážené mäso, zbarvil do červena jeho bludé líca. Vykresal sa z neho driecny šuhaj. Stál v popredí mládenčov; Aničke pozdával sa, lebo často okom švihla po ňom.

Mňa to páliło, ale nevoľu svoju nejakým patrným znakom dať na javo zabraňovala mi ostiechavosť pred pichlavým jazykom Ankiným, ktorá mňa, svoju pravú ruku a nevyhnutnú pomoc dosť často štipľave odbudla, a teraz? od zkúšky celý mesiac, pre ňu malá večnosť, ona má právo stávať pri oltári! Sadol som na pažiť; po chvíľke posadaly aj ustaté dievčatá; vzdialení mládenci nemohli začuť jich slová, bo pohyblivé jazyky prišli do belu: posudzovali.

Anička pilne naslúchala rečiam starších — nebola dosiaľ zkusená v tom remese a tak ani úsudok predniesť neopovážila sa, a keď už trošku sa vyznala, hľadela svojími poznám-

kami rozhovor živším urobiť. Ani snívať sa mi nemohlo, žeby moja chatrná osoba predmetom posudzovania byť mohla; nepatril som k mládencom a ač za chrbtom Aninkiným usadený, nezapozorovala ma, myšlienky jej lietaly ďalej. Mrzelo ma, ale snášal som trpelive, — o Jankovi nehovorila. V tom Zuzka Kútikovie nahne sa bližšie k Aničke: „A tebe ktorý páči sa?“ aj mňa bližšie potiahol; Anička zbadala pohyb za chrbtom, obzrela sa a videla mňa, a ubezpečená o mojom bezzistnom priateľstve spokojne odpovedala: „najkrajší je Janko Košík.“ Ustúplo ma ako vretenica. „Ver' je to za chlapca,“ pokračovala Zuzka, „oči pekné, svetlé, líčka červené.“ Anička príviedčala, ba k môjmu najväčšiemu pohoršeniu ešte dodávala: „a ten klobúčik ako mu pristane a tie krpčeky ako na nohy uliate; musí byť ľahký do ihry.“ Sotva dopovedala, zahučal huk, zapískal piskor gajd a rezkí chlapci podskakovali v kole. Ktorý prstom zakýval, k tomu vyvolená pospiechala. Janko kývnuť a Anička rada poslúchla.

Prvý pocit žiarlivosti a s ňou spojenej pomsty zrodil sa vo mne Ako ho zahanbiť? chytiť za pasy, ažby mu rebrá prašťaly a šmiknúť ho o zem, — fahať za prsty, prevládaného potiahnúť za sebou, aby na smiech celej mládeži nosom zaryl do zeme — skvel bych sa v sláve hrdiny, keby bolo sily! — Čo sila nezdoľie, prevládze lesť. Zamiešau sa medzi ihrajúcich, hľadám príhodné okamženie, pozdvihnutú v ihre pravú jeho nohu zachytím svojou a on aký dlhý, taký preváli sa na pažiť.

Smelosť moja bola pri konci. Vidiac nebezpečnosť následkov, poberiem nohy na plecía. Janko zbadal, že som to vykonal naschvál a bystré nôžky jeho, čo dubce a bučky preskakovali, dupkaly za mnou. V smrteľných úzkostiach hľadal som priechod zo záhumnia do zahrád, ale trňová ohrada vytřčala bodliaky svoje proti mne. Nič to za to, radšej do trňa, ako Jankovi do hrsti: napnem posledniu silu ku skoku, napružená sila a mocný úder Jankovej pästi medzi plecía preniesly ma pouad ohradu. Spadol som na trávu, posmešný krik z tamtej strany ohrady zavznieval k uchu môjmu. Zodvihnem hlavu a vidím zavesenú

na trní zástavu Jankovho vífazstva a mojej potupy: bol to zdrap z mojích nových nohavíc.

Čo úder Jankov začal, to výprask otcovský za potrhánie nohavíc dokončil. Anička stala sa mi protivnou. Pri zpozmenutí jej mena

čítal som farchu ruky Jankovej medzi plecmi a predstava táto vzbudila vo mne novú: zdrap nohavíc na trní a rozpomienka rozdrapených nohavíc štípala ma nemilosrdne za dlhý čas v podobe otcovského prúta na chrbte.

Samo Samovič.

Anthropologické úvahy.

Dľa Karola Rosenkranza a Emanuela Kanta podáva P. H

(Pokračovanie.)

Melancholický temperament. Tento temperament spočíva fyziologicky na reprodukciu (znovutvorenie, obnovenie), ktorá látka bezústrojné predne v krv prerába, potom ale celý organizmus, ktorý sa čiastočne voždy ruší a upadáva, zvláštnymi cestami doplnuje a obnovuje. Jeho podstatou je ohľadom na čas živé rozpomínanie sa na predošlosť, túženie po tom čo bolo, lebo ona má veľký záujem pre melancholika, nakoľko mu istý pôžitok podáva, tým, pokiaľ v nej vidí naplnenú nekdajšiu prítomnosť svoju. Ako čin cholerika v tvorení toho, čo ešte nebolo, záleží, je čínom melancholika rozpomienka na to, čo už bolo, čo sa stalo. Jeho s tým súvisiaca nariadenosť je opačná túžbe cholerika, majúceho pred sebou budúcnosť a síce budúcnosť lepšiu, kdežto melancholika žiaľ a bôľ sviera nad tým, čo zkusil, čo zažil, a čoho už skutočne niet. Činnosť cholerikovu nevytvára ani melancholik od seba, lebo bez dokázanej činnosti nebolby k žiadnemu pôžitku v predošlosti došiel. Ale keď sa cholerik neurčitú ešte budúcnosť utvoriť snaží, a tým sa jeho sebecit a dôvera v seba povznáša, vtedy predmet melancholikov už určený, lebo žijúc hlavne v predošlosti, táto ako nezmenená ostáva. Pak-li sa ale melancholický temperament k budúcnosti obracia, i túto mení v určitosť, lebo ustáľuje si zvláštny pochop o nej.

Melancholický temperament kloní sa pozitívne k hlbke. Nie okamžite, nie kroz bezprostredný objekt býva on k tomu pobádaný, ale ten svet pôsobí to v ňom, ktorý si on v duši svojej sám utvára; on súc neodvislý od vonkajších vlivov, sám sa do seba hrúži. Preto je tento temperament aj trvalý, t. j. nie tekavý ale v sebe ustálený, lebo človek

tejto prírodnej a psychickej povahy nebýva ani plynúcimi zjavami premožený, ani nie kroz ne razom k činnému protipôsobeniu púdený, ale radšej sám do seba sa uzaviera, sám sebe zdá sa byť dostatočným. Keď mu ale toto zahrúženie sa do svojej minulosti živú vzájomnosť s prítomnosťou nemožným činí, táto jeho hlbokosť odrodzuje sa v bizarnosť (podivínstvo), len seba a svojej predošlosti žiť, zavrženej prítomnosti nerozumieť a pokroku v budúcnosti cele sa vzdaf. Čím väčší sa potom protivy subjektívnej duše s obkľúčujúcou ju prítomnosťou zvyšujú, tým viacej bude v nástupstve tohoto aj jeho naladenosť z pevného stanoviska dôslednosti do svojhlavého rozmaru upadávať. Melancholikovi odvaha a smelosť ťažko padá, a v svoju vlastnú silu, ačkoli mu na nej nechybí, predsa nedôverujú, trovi — ako sa Pythagorejci vyslovili — v zasmušilosti svojej vlastné srdce.

Z tohoto vidíme, že melancholický temperament ani zo zdravej složitosti tela ani z dokonale zdravej duše nepovstáva, ale má on svoj prameň v chybnom, chorobnom stave človeka. A bohužiaľ tak sa z jeho verného líčenia ukazuje, že ľudia prevažne umní, hlbokých myšlienok schopní a radi svoj duchovný svet v sebe nosiaci týmto temperamentom trápení bývajú. Lebo naskrze nemôžme túto fyzicko-duševnú povahu človeka šťastnou pomenovať, kde on sám seba sužuje. Lebo či si už za mladi utvoril svoj duševný svet, je muž skutočnosť nikdy dľa predstáv, túžob a očakávaní jeho zodpovedaf nechcela, on ale predsa ten svoj svet opustiť nechce; a či ho potkaly v živote veľké ztraty, nehody, smutné a boľastné zkušenosť, ktoré jeho predošlý ráj, šťastie a blaho zničily, nemôže sa melan-

cholík s týmto svojím svetom rozlúčiť, lež o ňom porád dumá, s ním sa bavieva, v ňom žiť sa namáha, ale že mrtvý jest, nad ním žiali a ho oplakáva. Takto hľa zlý fysický stav, utrpenie telesné napomáha chorobné rojčenie ducha, alebo pohromy veľké, ktoré ho zastihly, nedovoľujú mu tešiť sa prítomnosťou a vzhliadať v nádeji k lepšej budúcnosti. Ináč si nemožno vysvetliť, ako človek čo do skutočnosti v plynúcom čase živý, prítomnosťou sa len predsa zaoberať nútený tomu na vzdory, v zaniklej už preň minulosti väčším dielom ako v dávkych foliantoch prehrňať a kochať sa snaží.

Kant, ač viac len povrchne uvažuje tento temperament, jako nižšie uvidíme, predsa spatruje jeho útrapy, ktoré zo stiesnenosti fysickej i psychickej pochodia, a my za šťastného pokládame toho človeka, jehož duch kresťanský i v takomto postavení od prílišnej zasmušlosti chráni, upomínajúc ho na božský, dokonalý svet, jaký nám kresťanstvo sľubuje a v ňomž sa sklamanie a žiale poctivcov v naplnenie oprávnených nádejí a v radosť nekonečnú premeniť majú. —

Flegmatický temperament. Jestliže melancholik vo svojej vnútornej zahrútenosti málo myslí na prítomnosť a budúcnosť, ale tým väčšmi sa zaoberá s minulosťou, ktorá sa mu ako krystallizovaná pred očima vznáša: je flegmatik v tomto ohľade svobodným človekom. Jeho zvláštnosť práve v tom sa javí, že jeho duša otvorená a prístupná je všetkým formám a zjavom času jednako. O ňom možno riecť, že všetky rozdielnosti temperamentov sú v ňom smierené a v pokoji, on nepodlieha búrlivým vlnám náruživosti. A toto sa nenachodí v ňom len abstraktne, ale uňho spatrujeme tú opravdivú strednú cestu, ktorá nedopúšťa žiadnych výstredností. Tu po nastúpení vzbudení nasleduje prejav činnosti a zahlúbenosť, v čom patrná je rovnosť dráždivosti s činnosťou. Keď cholierik proti ženúcemu ho podnetu hneď protipôsobí, vo flegmatikovi spadá tento negatívny čin s pozitívnym činom pohnutia v jedno. Ako je on tedy nad rozdiel času povýšený, tak je aj smýšľania a naladenosti vždy jednostajnej; rovnodušný pri všetkých zmenách času a príhod, nič ho ne-

vyburcuje z jeho pokojnosti; on je mierny vo svojich citoch bez toho, aby sa stal tupobezcitným.

Flegmatik je teda pokojný, pri tom nenie však nepohnutý, ale pri zmene dojmov a skutkov je vždy ten istý. Pre túto súzvučnosť samého so sebou býva on jasného čela a tváre. Keď sanguinik hlasne vyráza svoj smiech zo seba, cholierik plesá až k výskajúcej rozpustilosti, a melancholik je ako vo vytržení v radosť, kde mu blahý pocit žiari z očí, flegmatik sa naproti tomu ticho usmieva, alebo smeje sa sám v sebe.

Ako pri všetkých temperamentoch, tak aj tuto z týchto výborných vlastností môžu povstať negatívne, ktoré nám flegma nerobia milým. Lebo tá pokojnosť môže sa zo svojej dobročinnnej pohodlnosti v lenivosť odrodíť a jeho dobrá vôľa ako vôľa spokojnej vždy so sebou duše môže sa zmeniť v ľahostajnosť, vo špatný cynismus, ktorý vo filisterskom šlafrokovom pohodlí, v nečistotnosti a v indolentii upadá. —

To, čo už o temperamentoch rečeno bolo, dovedna soberúc, môžeme riecť, že je sanguinický temperament pozitívne popudlivý, negatívne ale plachý a prechavý; cholierický pozitívne nadmier činný, negatívne násilnícky; melancholický kladne hlboký, záporne však váhavý, nerozhodný; flegmatický pak pozitívne pokojný, záporne lenivý. Každý temperament prebieha v konkrétnej skutočnosti svojho objavu tie stupne, ktoré ležia medzi krajnosťami jeho možnosti. Preto je to často veľmi ťažko o daktorom jednotlivcovi v ohľade tomto pravý súd vyniesť. Či bol Wieland sanguinikom? Schiller cholierikom? Herder melancholikom? Goethe flegmatikom? Bol-li Voltaire sanguinik? Diderot cholierik? Rousseau melancholik? Buffon flegmatik? Je-li Romeo sanguinik? Macbeth cholierik? Hamlet melancholik? Falstaff flegmatik?

Ludvik XVI. bol úplným a opravdivým flegmatikom; čítajme len jeho denník, v ňomž z jeho historie ako kráľa málo odborného najdeme, čítame tam veci liché, ako o polovke a o spočítaní výdavkov, s tým poznamenaním, že nič neostáva. Chateaubriand na jednom zámku v Bretagne vychovaný bol melancholik,

Dôkazy toho máme v nasledujúcich charakterizujúcich ho činoch: Revolúciu presnil v pralesoch amerických; ospieval uvedenie kresťanstva do Gallie; putoval k svätému hrobu; vyhľadal a skúmal prístav starého Carthaga; v Anglicku súc, čítal Miltonov ztratený ráj; pod reštauráciou prijal úkol ministra; pokúsil sa, ačkoľvek romantikom čistého rázu bol, vo svojej nikdy nie predstavenej tragoedii Mojžiš o obranu starožitého divadla; bránil zákonnosť Henrika V.; odtiahol sa od svetského hluku a písal dejiny Francúzska; žaloval sa vo svojich *Memoiroch*, že stred najživejšieho rozvoju sveta mal dlhú chvíľu a ostal trvale rytiersko-útlym čiteľom lúbežnej *Recamiers*. Došľ na tom, že on bol vždy iba do minulosti zahrúžený, ale s ustavičným úsilím na prítomnosť vlivať. Napoleon I., ktorý svojou slávou naplnil svet, bol plastickým cholerikom. Každý čin ho pobádal opäť k novému. Vo vojne myslel na zisk pokojosmluvy; pri uzavrení pokoja premýšľal o príležitosti, akoby ho mohol zrušiť. Vo Francúzsku myslel na Rusko a v Rusku na Indiu. Na samej Heléne sa zamestnával opisom svojich vlastných skutkov alebo názorom skutkov iných slavných mužov, na pr. *Caesarových*. *Lafontaine*, básnik bájok, bol naproti tomu ideálom sanguinika a jeho básne zračia všade tú milú otvorenosť, ktorá každý dojem prijíma. Odtiaľ pochodila i jeho duševná roztržitosť. V jeho *Perette*, ktorá mlieko do mesta prinášala, spatrujeme jeho vlastný obraz nastienený. — I my by sme mohli liečiť temperamenty našich významných a veľkých mužov, ktorí literárne a v spoločenskom živote nad iných vynikli, národ náš čo do počtu malý iste preslávili a požehnanú pamiatku po sebe zanechali; ale ťažká to vec pre toho, kto ich osobne nepoznal, na nejednom z nich ostala známka *mélancholie*, nie tak od prírody na nich vyrazená, ako ťažkými osudami národa a osobnými utrpeniami jím zposobená, kde v žiali a v boľastí musela sa rozplývať duša jejich, Bohu, rodu a vlasti posvätená!

Doktori učení skúmatelia ľudstva pripodobňovali temperamenty živlom svetovým, alebo rozdielnym triedam zvierat; ale nič

s tým nevyzískano, lebo povetrie, oheň, voda, zem, alebo hmyz, vtáctvo a iné živočíchy môžu nám iba dáky obraz podať, ale nie skutočnosť, a potom veľká je to chyba v človeku nad to zemské tvorstvo podstatne povýšenom, lebo fyzicky i duševne docela inak ustrojenom a nadanom, zaznávať ten veľký rozdiel, ktorý medzi ním a ostatnými bytnosťami prírody panuje, a chcieť mu tu vynajst jeho týpy, zvlášte keď civilisovanú, duševne i mravne vzdelanú a nad prírodou od vekov panujúcu čiastku ľudstva dobre povážime. I o to sa pokúsili daktori učení, aby temperamenty jednotlivých stavov ľudskej spoločnosti a rozdielných národov určili, lež s velice chatrným prospechom. Ťažká to vec, jedon celý, zvlášte veľký národ, jedným alebo miešaným temperamentom chcieť znázorniť, keď v ňom milióny jednotlivcov obsažené sú, ale sme už aj to poznali, že niet složených temperamentov, lebo tie by nemohli v jednom individiu pôsobiť, podvracajúc sa na vzájom. O národoch by to snáď skôr platilo, keby sme jich na viac, v inom a v inom odstiene javiacich sa čiastok podeliť mohli, ale aj to by išlo ťažko. To ale slýchame a čítavame, že Španielcom pripisujú cholericko-sanguinický, Francúzom sanguinicko-cholerický a Angličanom cholericko-melancholický temperament. No čoby sme rieklí o veľnárode slovanskom, o Slovanoch čulých, rezkých, sviežich, nadmier činných, tichých, pokojných, ale kde treba i hrdinských, pokorných, lež i hrdých, niekdy velice ujarmených, ale aj svobody milovných, ktorú oni však iba po zákone božom mať chcujú? Kam žeby sme vradili tento každej krivdy sa štítiaci národ? tento dobrotvivý, pohostinný, spevavý, veselý i zadumený, v každom prípade fyzicky i duševne bohaté nadaný diel ľudstva? Ktorí sú pamätliví svojej dávnovekej, šťastnej i nešťastnej minulosti, živí múdre v prítomnosti a hľadiaci stále do budúcnosti, kam jich jejich viera a nádeja vedie a ňouž sa oni v smutnej prítomnosti najradšej potešujú! —

Poznavše hlboko-umné, vedou podporované Rosenkranzove úvahy o temperamentoch, dobre bude, keď si predložíme aj o tomže predmete vyjavené náhlady filozofa Kanta, ktorý nás v ohľade tomto svojou populár-

nostou
povah
očaká
slovuj
zrako

S

kre v

z nas

staros

každá

ďalej

On sl

si to

bude

iným

požad

níkon

žiadne

kých

človek

lebo j

kanie

V prá

mestk

hračk

podáv

M

kre v

pripis

velkú

vám a

stam,

s nád

hlbsie

slubu

svätou

všetko

z toho

působ

a roz

mysel

ak sa

podne

sám r

iným.

C

kre v

skoro

sa ale

nostou prekvapuje, líčiac túto fyzicko-psychickú povahu ľudí jasno a jadrne a tým i nad naše očakávanie zaujímavé. Kant sa nasledovne vyslovuje o temperamentoch, špeciálne pred zrakom jeho bystrého ducha rozostavených:

Sanguinický temperament ľahko-krevného. Sanguinikovo smýšľanie možno z nasledujúcich výjavov poznať: On je bez starostí a dobrej nádeje, na okamženie má každá vec pre neho veľkú dôležitosť, čo ale ďalej nasledovať môže, na to bližšie nemyslí. On sľubí dač statočne, ale slovo nedrží, lebo si to predkom dobre nepremyslel, či ho aj bude môcť zadržať. On je dosť dobrodusný iným pomáhať, ale aj planým platcom, a preto požaduje voždy termány. Je dobrým spoločníkom, žartovný, veselého rozmaru, nechce žiadnej veci veľkú váhu prikladať a má všetkých ľudí za priateľov. Obyčajne nenie zlým človekom, avšak zhrší-li, je ťažko k obráteniu, lebo je-li mu dačoho i veľmi ľúto, on na pokanie (o ktoré sa málo stará) skoro zapomína. V prácach svojich skoro ustáva a predsa zamestknáva sa bez ustania tým, čo je púhou hračkou, ponevác mu toto zaujímavu premenu podáva a jemu neide o vytrvalosť v dačom.

Melancholický temperament ťažko-krevného. Človek, k melancholii naklonený, pripisuje všetkým veciam, ktoré sa ho týkajú, veľkú vážnosť; všade nachodí príčinu k obavám a svoju pozornosť venuje najdriev ťažkostiam, kdežto sanguinik oproti tomu všetko s nádejou vo zdar započína, a preto tamten hlbšie myslí, tento iba povrchné. On ťažko sľubuje dač, lebo slovo držať je mu vecou svätou, ale moc k tomu nie dosť istá. Toto všetko ale nečiní on z mravných príčin, lež z toho dôvodu, že mu protiva toho omrzlosť pôsobí, a preto ho starostlivým, nedôverlivým a rozpačitým činí, k rozto ale jeho pokojnú myseľ ruší. Ostatne je táto naladenosť duše, ak sa ona v človeku zakorenila, aspoň dľa podnetu proti ľudomilstvu obrátená, lebo kto sám radosti zažiť nemôže, i ťažko jej dopraje iným.

Cholerický temperament teplotno-krevného. Hovorí sa o ňom, že je ohnivý, skoro sa chytí plameňom, i horí pálčivo, dá sa ale popustením iného tiež snadno utíšiť.

hnevá sa potom bez nenávidenia, ba toho pozatým ešte väčšmi miluje, kto mu skoro popustil. Jeho činnosť je rúča, ale nie trváca. On sa rád nečím zamestknáva, ale nerád sa obetuje prácam obchodu, a to preto, že nenie v práci vytrvalým, a ochotne si pohráva na rozkazujúceho pána, ktorý dozerá na tú prácu, ale ju sám k cieľu priviesť nechce, t. j. on nechce byť delníkom, ale konateľom k rozkazujúcim. Ctižiadostou je preplnená duša jeho, lebo to je jeho zvláštna náruživosť, a preto sa rád zaoberá verejnými záležitosťami a chce hlasne byť chváleným. On miluje okázalosť a pompu formalít, rád berie druhých pod ochranu a je dľa zdania veľkodušný, avšak nie z lásky, lež z pýchy, lebo on sám seba najviac miluje. On drží dač na poriadok a zdá sa preto opatrnejším byť, nežli je v skutku. Takýto človek je lakomým, ale len preto aby nemusel byť skrbcom, je zdvorilý ale s ceremoniou, tuhý a jakoby na šraube v obcovaní s ľuďmi, a rád vidí pri sebe lichotníka, jehož za teré svojich vtípor používať môže; nič ho nemôže väčšmi uraziť, páliť a trápiť, jako keď ľudia nimbus (oblak) jeho slávy hryzavým vtípom dolu ztrhujú. On viacej žalostí nad tým, nežli lakomec nad škodou, ktorá ho zastihla, lebo táto sa novým ziskom dá vynahradiť, ale utratená sláva nevracia sa nazpät. Jedným slovom, cholerický temperament je medzi všetkými inými najmenej šťastný, lebo najväčšmi vyvoláva proti sebe odpor.

Flegmatický temperament chladnokrevného. Flegma znamená bezvášnivosť a nie lenivosť alebo mrtvotu duše, a preto flegmatika nespobodno len tak prosto medzi lenivcov vriadí. Ale flegma, považované negatívne, ako zvláštna slabosť alebo mdloba človeka, je jeho sklonnosť k hnilému pokoji alebo k nečinnosti, v ktorom prípade flegmatik ani silnými podnetami, leda žeby bol veľký lakomec a o zisk by mu išlo, k prácnemu zamestknaniu pohnúť sa nedá. Že takýto človek nemá chuti ku práci, ak chorlivosť tomu na príčine nenie, pochodí to len zo zmyselnej náklonnosti k síteniu sa a ku spaniu. Obyčajno bývajú prituční ľudia takýmto lenivci.

Flegma ale, považované pozitívne ako sila, je tá vlastnosť človeka, dľa ktorej sa on nie

nostou prekvapuje, líčiac túto fyzicko-psychickú povahu ľudí jasno a jadrne a tým i nad naše očakávanie zaujímavé. Kant sa nasledovne vyslovuje o temperamentoch, špeciálne pred zrakom jeho bystrého ducha rozostavených:

Sanguinický temperament ľahko-krevného. Sanguinikovo smýšľanie možno z nasledujúcich výjavov poznať: On je bez starostí a dobrej nádeje, na okamženie má každá vec pre neho veľkú dôležitosť, čo ale ďalej nasledovať môže, na to bližšie nemyslí. On sľúbi dať statočne, ale slovo nedrží, lebo si to predkom dobre nepremyslel, či ho aj bude môcť zadržať. On je dosť dobrodusný iným pomáhať, ale aj planým platcom, a preto požaduje voždy termíny. Je dobrým spoločníkom, žartovný, veselého rozmaru, nechce žiadnej veci veľkú váhu prikladať a má všetkých ľudí za priateľov. Obyčajne nenie zlým človekom, avšak zhreší-li, je ťažko k obráteniu, lebo je-li mu dačoho i veľmi ľúto, on na pokanie (o ktoré sa málo stará) skoro zapomína. V prácach svojich skoro ustáva a predsa zamestnáva sa bez ustania tým, čo je púhou hračkou, pretože mu toto zaujímavu premenu podáva a jemu neide o vytrvalosť v dačom.

Melancholický temperament ťažko-krevného. Človek, k melancholii naklonený, pripisuje všetkým veciam, ktoré sa ho týkajú, veľkú vážnosť; všade nachodí príčinu k obavám a svoju pozornosť venuje najdriev ťažkostiam, kdežto sanguinik oproti tomu všetko s nádejou vo zdar započína, a preto tamten hlbšie myslí, tento iba povrchne. On ťažko sľubuje dať, lebo slovo držať je mu vecou svätou, ale moc k tomu nie dosť istá. Toto všetko ale nečiní on z mravných príčin, lež z toho dôvodu, že mu protiva toho omrzlosť pôsobí, a preto ho starostlivým, nedôverlivým a rozpačitým činí, kroz to ale jeho pokojnú myseľ ruší. Ostatne je táto naladenosť duše, ak sa ona v človeku zakorenila, aspoň dľa podnetu proti ľudomilstvu obrátená, lebo kto sám radosti zažiť nemôže, i ťažko jej dopraje iným.

Cholerický temperament teplot-krevného. Hovorí sa o ňom, že je ohnivý, skoro sa chytí plameňom, i horí páľčivo, dá sa ale popustením iného tiež snadno utíšiť,

hnevá sa potom bez nenávidenia, ba toho pozatým ešte väčšmi miluje, kto mu skoro popustil. Jeho činnosť je rúca, ale nie trváca. On sa rád nečím zamestnáva, ale nerád sa obetuje prácam obchodu, a to preto, že nenie v práci vytrvalým, a ochotne si pohráva na rozkazujúceho pána, ktorý dozerá na tú prácu, ale ju sám k cieľu priviesť nechce, t. j. on nechce byť delníkom, ale konateľom kroz iných. Ctižiadostou je preplnená duša jeho, lebo to je jeho zvláštna náruživosť, a preto sa rád zaoberá verejnými záležitosťami a chce hlasne byť chváleným. On miluje okázalosť a pompu formalít, rád berie druhých pod ochranu a je dľa zdania veľkodušný, avšak nie z lásky, lež z pýchy, lebo on sám seba najviac miluje. On drží dať na poriadok a zdá sa preto opatrnejším byť, nežli je v skutku. Takýto človek je lakomým, ale len preto aby nemusel byť skrbcom, je zdvorilý ale s ceremoniou, tuhý a jakoby na šraube v obcovaní s ľuďmi, a rád vidí pri sebe lichotníka, jehož za terč svojich vtípkov používať môže; nič ho nemôže väčšmi uraziť, páliť a trápiť, jako keď ľudia nimbus (oblak) jeho slávy hryzavým vtípom dolu ztrhujú. On viacej žalostí nad tým, nežli lakomec nad škodou, ktorá ho zastihla, lebo táto sa novým ziskom dá vynahradiť, ale utratená sláva nevracia sa nazpät. Jedným slovom, cholerický temperament je medzi všetkými inými najmenej šťastný, lebo najväčšmi vyvoláva proti sebe odpor.

Flegmatický temperament chladno-krevného. Flegma znamená bezvášnivnosť a nie lenivosť alebo mrtvotu duše, a preto flegmatika nesvobodno len tak prosto medzi lenivcov vriadí. Ale flegma, považované negatívne, ako zvláštna slabosť alebo mdloba človeka, je jeho sklonnosť k hnilému pokoji alebo k nečinnosti, v ktorom prípade flegmatik ani silnými podnetami, leda žeby bol veľký lakomec a o zisk by mu išlo, k prácnemu zamestnaniu pohnúť sa nedá. Že takýto človek nemá chuti ku práci, ak chorlivosť tomu na príčine nenie, pochodí to len zo zmyselnej náklonnosti k sítieniu sa a ku spaniu. Obyčajno bývajú prituční ľudia takýmto lenivci.

Flegma ale, považované pozitívne ako sila, je tá vlastnosť človeka, dľa ktorej sa on nie

snadno a nie rýchle dá k činnosti pohýnať, ale keď je už raz k tomu vzbudený alebo privedený, vtedy pracuje síce zvolna ale vytrvale. Ten, ktorý má hodnú dávku flegmatickosti v sebe, len pomali sa síce sohreje, ale jeho teplota tým dlhšie potom trvá, jako je to ináč aj v prírode celkom pravidelné. Flegmatik sa nenahnevá snadno, lebo si to najdriev dobre rozváží, či sa má hnevať alebo nie? kdežto cholericik temer nad tým zúri, že toho silného muža z jeho chladnosti vybiť nemôže.

Takýto flegmatik pospolitým rozumom, ale aj chladnou letorou obdarený, neskuje sa síce svojimi vlastnosťami, avšak predsa zásadami a nie púhym pudom spravovaný, platí za človeka, ktorý nič takého nevykoná, čoby oľutovať mohol. Jeho šťastný temperament zastupuje uňho miesto múdrosti, a často ho menujú v pospolitom živote filosofom, ačkoľvek je vzdialený od toho. Týmto spôsobom máva on nad inými prevahu, bez toho aby jejich márnomyseľnosť urážal. Pokladajú ho často aj za prehnaneho (furtáka), ktorý zná i ty najsilnejšie na seba činené útoky neškodnými učiniť, lebo od neho jako od ďakeho vlneného vreca odražajú sa všetky nepriateľské gule. On je snášanlivým manželom a zná si panstvo nad ženou a pokrevnými tým poistiť, že sa ukazuje, akoby všetkých vôľu naplniť hotový bol, kdežto on iba rozumie svoju nezlomnú a horujúcu vôľu vo vôľu svojich najbližších premeniť, aby oni nebadali, že predsa len jeho poslúchajú.

Žeby sa protivné sebe temperamenty v daktorom jednotlivcovi spolu nachodiť alebo spolu smiešať sa mohly, toho nemožnosť hned nahliadneme, ako jejich rovno oproti sebe postavené a vzájomne sa vytvárajúce vlastnosti uvážime. Je to zaiste zjavné protirečenie. Lebo ako to môžeme dopustiť, žeby dobrodušná veselosť mohla sa prejavovať v človeku, ktorý je hrozným vo svojom hneve, zvlášte ale žeby v tom istom výjave jedno pri druhom sotrvávať mohlo. Taktiež nemožno, žeby muky seba samého súžiacoho človeka spojené byť mohly so spokojnosťou seba samej postačujúcej duše. Akby sa ale nachodil človek,

v nomž by takéto protivy jedno s druhým sa zamienaly, vtedy to môžu iba púbe rozmary byť, ale nie určitý temperament.

A tak je to iste podivínstvo, rozprávať o složených temperamentoch, na pr. o sanguinicko-melancholickom, o cholericicko-flegmatickom, alebo o sanguinicko-cholericickom a o melancholicko-flegmatickom, alebo o temperamente sanguinicko-flegmatickom a o melancholicko-cholericickom, ponevác je to hotový nesmysel. Iba jeden temperament môže človeka cele opanovať a ho svojou určitosťou prenikať; miešaný temperament tak divno vypadá, ako keby sme riekli, že jedon a ten istý človek môže dvojakeho charakteru byť. To je hotový vetroplach, ktorý na pr. chce sanguinicko-cholericickým byť.

K tomu dodáva ešte Kant: Veselá myseľ a ľahkomyseľnosť, hlbokomyseľnosť a šialenosť, vysokomyseľnosť a svojhlavosť, konečne chladná myseľ a tupomyseľnosť sú iba ako účinky temperamentu potahom na príčinu alebo zdroj, z nehož vytekajú, rozdielne.

Našli sa aj takí ľudia, ktorí vliv temperamentu na ducha tak ďaleko fahajú, že tvrdia, ktorak moc temperamentu i na náboženskú myseľ, vieru a presvedčenie pôsobí, a síce že cholericik v náboženstve pravoverným, sanguinik svobodomyseľným, melancholik rojčiteľom alebo treštencom, a flegmatik indifferencistom alebo ľahostajníkom byť zvykol. No to sú úsudky tak povrchné a liché, že sa o nich ani dobre hovorí nedá, že to len za vtip považovať možno, o nomž platí: „valet quantum potest,“ t. j. má takú platnosť alebo cenu, jakú mu kto prisúdiť chce, alebo snád sa náhodou tak pri daktorých stalo, a už by ľudia chceli z toho prípadu isté, všeobecné pravidlo učiniť. Náboženstvo musí inde mať svoje korene a nie v temperamentoch, nie vo fyzickej určitosti, ktorá je viacej telesná nežli duchovná, ale v hlbínach ducha majú náboženské idey svoj vznik a svoje korene! —

Každý temperament môže mať svoju dobrú i zlú, mocnú i slabú, prospešnú i škodnú stránku, ale Stvoriteľ nám ho iste len pre naše dobré, k zvýšeniu našej činnosti a k zdo-

konáleniu nášmu prístvoril, ak ale ním toho nedosahujeme, sami sme si toho príčina. Sanguinickosť zaiste dobre riadená, pod mocou rozumnej vôle stojaca, môže nám život náš velice zpríjemňovať svojím veselým rozmarom a pojištiť naše blaho, ak nás neučiní nebezpečno ľahkomyselnými, o budúcnosť nijak nepečlivými, vo vzdelanosti cele povrchnými a o dokonalosť našu nedbalými. Melancholickosť nám nezaškodí, ak nás neučiní úzkostli-

vými, zrazenými a naučiac sa z predošlosti múdrosti, použijeme ju pre budúcnosť i neprestaneme dúfať v prozreteľnosť Božiu. Cholerickosť nás nezabije, ak dovedieme panovať nad vášňami svojimi a ohnivosť svojej prírody upotrebíme k vykonaniu skutkov v pravde dobrých a slavných. Mierne flegma nám znamená slúžiť môže k vyvarovaniu sa skutkom nerozvažitým a nebezpečným, lebo je dobrou hamovkou pre divého pegaza fantázie! —

(Pokračovanie nasleduje.)

Kytka kvetov.

Dla srbského od *Ognoslava Dobrodružského.*

Večer.

Cez dolinu tiahlo sa viac chodníčkov, ktoré z oboch strán tými najpestrejšími kvetami ovenčené boly. Tam proti slncu ligoce sa väža kostola a tu zas cez hustý a vysoký les prekukáva miesty jasná obličaj slnca, akoby ešte raz chcelo spatriť tichú riekku, ktorá dolinou tak milo hučí. Tie labute, ktoré sa v nej tak divne brčkajú, akoby nemohli oči odlúčiť od stíhlych jeleňov a srn, ktoré sa strachom obzerajú, a keď vidia, že živej duše niet, veselo si poskočia k prameňu . . . Vše viac a viac slnce zachádza, vrcholce vrchov sú už pozlátene a za tmyto je nebo tak krásne, tak čarovné . . . Ten nadzemský spev slávikov, ktorých je tu v lese dosť, ten tajnosti plný výhľad do doliny, v ktorej večerné šero miesto zaujíma, všetko je to tak krásne, že človeku nechtiac slzy radosti sa vyronia . . . Opravdu, človek, ktorý v svojom živote nikdy šťastný nebol, pre ktorého je šťastie len klamlivou bájkou, keby v tomto okamihu v tejto doline videl, aká je príroda, keď sa trochu v nežnejšie rúcho oblečie, plný nadšenosti by zvolal, že je šťastný, veľmi šťastný.

Po chodníčku, ktorý vedie od prameňa k lavičke, prechádzal sa mladík. Ten oheň v jeho čiernych očiach, ten blahý úsmev, ktorý mu pery obľetoval, celý výraz tváre a držanie tela svedčily, že aj jeho preniknul tento magický večer . . . Nevedel, načo má prv pozreť, čím sa potešiť. Všetko toto ho natoľko zabávalo, natoľko jeho pozornosť na

seba pýtalo, že nezbadal, ako prišiel ku skupenine smutných vrb, ktorých vetve sa tak objaly, že pomedzi ne sa sotva krásne nebo mohlo vidieť, ktoré v svojej krásnej modrej farve míhoce. V prostred smutných vrb je vodoskok a okolo neho niekoľko drevených lavičiek.

Radoje, lebo tak sa menoval mladík, priblížil sa tichúčko, tak ako šedí bohoslavci so strachom akýmsi stúpajú do kostola, aj on vnišiel medzi vrbu, akoby bol tušíl, že v jích lóne najde anjela. Na jednej lávke sedelo dievča, pekné ako víla, mladé ako zora a milé ako jahňa. V ľavej rúčke držalo otvorenú knihu a pravou naprávalo svoje mäkké kadeřy, ktoré sa okolo bieleho hrdla vinuly. Pekné očka nepohnute hladely na perliacu sa vodu, ktorá z mramorového koryta do vysosti sa snažila, aby potom v tisíc a tisíc perliach nazpak sa navrátila. Na hrudi sa jej triasla biela ruža, lebo jej hrud búrne sa dmula od vonavého poľného povetria.

Radoje hľadel na ňu s veľkým požitkom a po vzdychnutí k Tvorcovi obozretne vrátil sa, nechtiac ju zobúdzat zo sladkého sna.

Keď asi po hodine do mesta prišiel, stretol sa s priateľom.

„Ach, braček, kebyš vedel, aké krásne dievča som dnes videl! . . .“

Ale to bolo všetko, viac sa potom oň nestaral. —

Svätá bohoslužba.

Z väze kostola sa zvony ozývajú, volajúc národ k bohoslužbám.

Nie len po mnohom ľudstve, ktoré sa do kostola náhlilo, ale aj po hlase zvonov mohol človek poznať, že je to nielen nedeľa, ale sviatok väčší.

Aj Radoje sa poponáhlal do kostola, ale bolo už pozde. Národa bolo tak mnoho, že nebolo možné na žiadne dvere sa dostať dnu, krem na dvere žien, preto aj Radovoje ztadiaľ vnišiel a zastane do jedného kútika, modlil sa.

On modlil sa zkrúšene zo srdca za svojich starých rodičov, ktorí ďaleko od neho vzdialení za ním slzy prelievajú; modlil sa za svojich priateľov, ktorých miloval ako sám seba a za ktorých žiadna obet by mu nebola drahá bývala.

Po modlitbe prekrížil ruky na prse a počúval sväté piesne, ktoré ako blahonosný liek vplývaly na umorené, klesnuté ľudské duše.

Nenadále hodil svoj zrak z obrazov na ženské, ktoré pred ním stály, a to ho náramne pomútilo. Tie naduté tvory, preplnené drahocennosťami, ktoré Bôh vie na aký spôsob do majetku dostaly, ktoré na toto sväté miesto len preto sa ustanovili, aby sa svetu ukázaly a jedna na druhej chyby hľadaly, tak ho opovržením naplnily, že celý ten deň bol by bez vôle býval, keby sa nebol utíšil. Tam za tým veľkým stolom klačalo od zrakov mnohých skryté dievča v bielom rúchu, majúce hlávku na prse oborenú.

Tie krásne kadery, ten hybký driecik a to pobožné držanie odtiahlo ho na druhé miesto, zkade mohol aj tvár dievčiny uzreť.

Radoja pobodlo niečo do srdca, keď uzrel jej tvár. To je tá istá milá obličaj, ktorú pri vodokoku videl, len že teraz ten oheň očí je tuhší a líca sú o mnoho rumennejšie.

Teraz Radoje voľačo viac cítil v svojom srdci ako zapálenie. Videlo sa mu, žeby v okamihu toho zronil, ktoby tomu anjelovi niečím ublížil, žeby . . . žeby aj život ta dal, keby ho zaň poprosili tie mädivé ústičká.

Neodtrhol oči od nej, a ona sa zahľadela na ukrížovanie Spasiteľa a ticho ústa modlitbu šeptaly.

Ach, veď ten najväčší bezbožník, keby to videl, zostal by ten najväčší ctiteľ Boha.

V divadle.

Nastala doba sviatočnej tichosti, ktorá v sebe toľko zvedavosti, netrpelivosti a pozornosti obsahuje, čo obyčajne nastáva, keď odznie prvý zvonček, a najmä keď sa nový kus prednáša, ako sa to tohto večera stať malo.

Predstavenie sa začalo, všetky zraky boli na javište obrátené, len jedon nie.

To je mladík, ktorý sa blízko okna umiestil, ktorého pohľad ako blesk po shromaždení preletel, akoby dakoho hľadal; práve sa trhol a obľadol ako stena.

Že je to Radoje, netreba mi riecť, a koho tak túžobne vyzeral a našiel, to sa už vie.

Neviem, či medzi obecenstvom niekto tak netrpelive čakal začiatok, ako čo čakal Radoje koniec prvého jednania. Zdalo sa mu, akoby sa znovu zrodil, keď videl, že obraz na opone dolu padá; vstal zo svojho miesta a pretisnúc sa cez prechádzajúce sa obecenstvo, zastal si za jedon stĺp naproti prvým sediskám, v ktorých aj jeho kráska sedela, za ktorou on tak túžil. On ju zas uzrel, ach, aká to preň radosť bola, že zase smel hľadať na tie líčka, na ktorých toľko jednoduchosti a nevinnosti sa líčilo, smel sa dívať na krásne vlasy, ktoré tohto večera v nesčíslných kaderách na svätej pannenskej hrudi sa rozosialy.

On len v tom pohľade žil, a každá druhá doba, v ktorej ju nevidel, bol sen, strašný sen.

V tom okamihu zavznela hudba; aj to je jedon z tých východných kusov, ktoré sú v stave človeka očaríť, že je v tú chvíľu trúchlo-smutný, že sa na východe nezrodil; že sú v stave na človeka taký vplyv urobiť, že na okamih mu je mrzký život, keď je nie v tej zemi, ktorú poezia tak pekne okrášľila; prečo neposlúcha tú pieseň, voziac sa v črne na tichej rieke, v lóne svojho ideálu, hľadiac, ako sa v diaľke naproti slncu, ktoré pomaly tonie, blyští a rumenie sňah na vrchoch Ararat.

Radoje bol bez seba od mnohých, divných citov, ktoré jeho srdce opanovali a videl k tomu, ako to dievča, ktoré on zbožňoval, bolo zanesené tou vznešenou ariou.

Predstavenie prišlo ku koncu.

Akoby nejaká magická sila odtiahla Radoja z miesta, na ktorom stál, ku dverom, aby ju ešte raz uzrel.

Keď sa k nemu priblížila, po celom tele mu mráz prešiel, a keď sa sblížila, že počul jej rozhovor s matkou, preklínal sám seba, že prišiel do divadla, žiadal si krýdla, chtiac odleť, alebo nejakú nadzemskú silu, aby ho zničila.

Obkrúcala kolo krku modrý, tenký ručník, a zo širokých rukávov vidno bolo dve sňahobiele rúčky. Niečo s matkou hovorila, a práve keď jej kolo tváre úsmev obletoval, hodila očima na Radoja a vzdialila sa.

Radoje zapomnel na seba, na svet, na všetko, len na ten úsmev nezapomnel, na ten nebeský úsmev. Pred dušou ho mal, v odtisku ho v srdci mal, alebo lepšie on mu srdce zamienal, ktoré nemal.

Ako z divadla vyšiel, ako sa do bytu dostal, to Radoje neznal; ale keď prišiel, tak ako bol oblečený hodil sa na posteľ a zakryl rukami tvár. Za dlho nepohnute ležal, len niekedy sa zatrasúc, skrýval si obličaj do podhlavkov, akoby sa sám pred sebou skrýval.

Čím viac sa snažil zabudnúť to krásne lice, tým viac a milšie si ho predstavoval v duši. Čím viac chcel, aby sa nerozpamätal, ako vyzerala v mihotavom svetle, ako v tej detinskej jednoduchoosti medzi tými nadutými a nasilu stvorenými krásami vyzerala ako anjel, tým viac ju zbožňoval.

Jemu je vždy ťažšie, prse mu zatajily dych, nejaká veľká žalosť, zdalo sa mu, že ho zadusí. Preto sa podvihol, otvoril okno a díval sa von. Mesiačik svietil krásne, krajšie vari ako inokedy, a predsa ten liek, ktorý ho predtým vždy od zlej vôle vylicil, teraz mu nepomohol. Lebo keď pozrel po tej bezkonečnej modrote neba, keď pohliadol na ten pomník, ktorý pri mesiačku ako mátoha zdal sa byť, na tú Sávu, ktorá striebornú barvu má, všetko to ho malo utíšiť, miesto toho ale ho väčšmi rozžltlo, lebo jemu bolo líto, že už neleží pod tým pomníkom s tými Srbmi, ktorí za vieru a zlatú slobodu padli, a keď to nie, prečo ho nenechali pri drahých rodičoch na dedine? on by teraz spokojne svoje jahnenec v poli pásol, vylievajúc svoje city

na krásno-zvučnej fujare, ako to teraz robí ten brat, ktorého veselý ohník Radoje tam vidí, ako sa trblieta, sfa hviezda v zelenom mori, ktorého blakot ovečiek až do jeho ucha vetrík polnočný donáša . . . On zas zatvoril oblok, sadol si, chtiac niečo čítať; ale tu bola koruna jeho múk. Jeho malo zničiť to:

„Ach, tá biela hrud, ten havranný vlas!“

Keď všetko prečítal, kniha mu vypadla a on ako nejaká socha stál v lúčoch mesiačka, ktorý cez oblok do izby nakúkal.

Naraz striaslo ním, on ako podseknutý dub padol na stolec a oprel si hlavu na stolík.

Prse sa mu búrne dmuly a vzdych z hlbín útrobov pošepol:

„Milče! . . . Sladké moje Milče!“

Murilova matka božia.

Červená sa večer, ako to vínko červené, ktoré sa blyští v čašách priateľov.

Tichý vetrík roznáša krásne piesne, ktoré tie najprebudenejšie mladé srdcia spievajú, ktoré neznajú žiadnu starosť, biedu, ktorým je vo svete všetko krásne, milé . . .

Jedon za druhým sa tichúčko otvárajú susedné obloky, aby ukázaly poniektorú vilu, ktorú za sebou skrývaly, ktorá s úľubou naslúcha tie krásne piesne.

Izba je malá, a málo aj jesto v nej, krem jednej posteľe a dvoch stolov, pokrytých rozhádzanými knihami, zemevid, kančov, poháre s vínom, doháň atď.; ale je predsa pekne po nej pozreť. V strede kolo stola sedí šesť Srblinov, pekného obličaju, ohnivého pohľadu a sebavedomého držania ako srbských sokolov. Každý drží po jednej červenej hviezde — po čaši negontínskeho.

Oni zasluhujú byť potomkami Marka. Ale najdivnejšie je podívať sa na stonohu s čiernymi fúzikami, ktorého prsty tak hbité sa pohybujú po tamburici a ktorý zná tak oduševnene zaspievať, akoby bol zo stred Sarajeva.

„Ale hľad, Milane, hľad, čo robí Radoje! Čo mu je, neznám!“

Milan obráťac sa meral Radoja, ktorý pred jedným obrazom stál a ktorý ho, ako vidno bolo, veľmi zajímal.

To bola Murilova bogorodica, ktorá na novom mesiaci stojac, hľadí so zaslzeným okom k trónu Večného, a tisíce anjelov ju obletuje, celujúc jej rúcho, a na každom obličaji tých anjelov znal umelec obratnou rukou tak blažený výraz znázorniť, že človek cíti sa byť pri tom obraze sám blažený. Ale Radojova duša sa nezaoberala s tým, ale okolo obličaju svätej. Ach, veď ona bola taká, keď ju v kostole spatril, tak svätá, tak božská...

Keď mu Milan ruku na rameno položil a zpytal sa ho, čo mu je, v náhlosti sa obzrel, a rozpanätajúc sa, že sa vyzradí, premáhal sa, aby bol spokojný.

„Čo to, braček?“

„Čo si vystal zo spoločnosti?“

„Že ja? — Hahaha! To nikdy nebude! Veselo, brať! — Kde je víno? — Hľa, Boh a duša, Milane, abys' ma nebol oslovil, boli by sami vypili!“

Družina dobre pozorovala, že to nie prirodzená veselost', ale nútená.

„Čo vám je? Vari nehárate sa v šach? Čase do rúk! Živila svoboda, bratia, živila slavná srbská carevina! Nech Boh dá skoro s týmto výkrikom a s blyšiacou zbraňou v pästi, by sme padli pod hradbami ponosného Prizrena!“

Silné „hurrah“ a „Boh daj!“ znelo medzi strngotom, po tomto ale nastala svätá tichost'. Radojov prípitok pretrhol rozhovor o čiernych očiach a druhých krásach, v čom sa mladost' najviac kochá. Každý myslel sám za seba,

hladiac za kotúčami dymu z čibuku, ktorý vznášal sa k ušadenej povali.

„Vieš čo, Lako!“ obrátil sa Radoje k tamburášovi, „spievajme my dvaja a nechajme tých astronomov, nech vymýšľajú nové teleskopy, keď namysleli práve dnes to dokončiť.“

„Hajde, Rade, tú tvoju pieseň,“ a naprával struny.

Na chvíľu zakryl Radojovo čelo obláček, ktorý ale hneď zmizol.

„Hajde, hajde!“ zavolali všetci, počujúc, že Radoje bude spievať; „aj my vám pomôžeme!“

Ale keď Radoje začal, pomáhači zatíchlí. Jeho krásny hlas bol tak cituplný, tak báječný, že Lázovi tamburica klesla.

— — — — —
Na žalost te i komšija doti,
A za jade niko i neznade,
Osim Boga i srdasca moga!

Radoje zamlcal sa a družina vstala hore. Každý videl z nich, že jich druh na niečo trpí, preto mali s ním spoluútrpnost'. Poznajúc ho dobre, ani sa ho nepýtali, čo mu je, ale nemo si podali ruky, stisnúc si jich vzájomne, a rozišli sa.

„Milane, brat mój!“ prosil domatína Radoje, ktorý v izbe bol zostal, „pre všetko čo ti milé, daj mi ten obraz!“

Pobratim mu bez slova obraz oddal.

„Vďaka ti, bratre!“

V náhlosti zanechal izbičku priateľovu.

(Pokračovanie nasleduje.)

Listy z Čiech.

XII.

V Zlatej Prahe, v júli.

Dramatická literatúra česká, ktorá v rokoch 70. tak nádejne rozvíjať sa počala, v posledných rokoch zaostala za ostatnými odbornými písomníctva. Príčiny toho byly mnohé, najhlavnejšia však v českom javišti samom, ktoré už temer celé desaťročie je v rukách cudzincov, nemajúcich temer pojmu o domácej literatúre dramatickej. V najnovšej dobe pozorovať nenáhly, ale potešiteľný obrat. Pôvodnie práce zjavujú sa častejšie v roji kusov zahraničných, najmä

francúzskych a nemeckých „zpracovaní“. Ovšem, že mnoho medzi tou novou produkciou je vypočítané na efemerný efekt divadelný a pre zábavu, postrádajúc hlbšej ceny literárnej. Platí to zvlášte o celom rade veselohier a frašiek Sokolových (Farizejci, Jelínek a spol., Kleopatrin prsten, Výletníci aneb Školní otázka v Modřínové a j.), o práci Puldovej (Dítě) a Hrázkého (Dostaveničko). O čom dnes zmieniť sa chceme, sú tri práce osvedčených už spisovateľov, ktoré nevideli sme síce ešte na javišti, ale ktoré vydané byly tlačou od začiatku t. r.

Je to predne „Svatopluk a Rastislav“ truchlihra v pateru dejstiev od Jos. V. Frica v jeho sobraných spisoch. Látka dramata tohoto je z pamätnej doby bojov Rastislavových o samostatnosť veľkomoravskej ríše, keď Svato- pluk zradcom sa stal a tým domôhol sa kniežatského prestolu. Tieto dve osoby, jich revnivost a úklady majú byť hlavnými v drame. Ale nie sú dost určite charakterizované, nevystupujú v obrysoch markantných a tak jimi pokladané byť nemôžu. Však drama to nemá vlastne ani hrdinu. Spisovateľ, chcúc tragičnosť a mohutnosť celku stupňovať, dramatu podložil boj Slovanov a Frankov a tým spôsobil v práci svojej dualismus, následkom čoho postrádame pravého postupovania dejú k vrcholu, zauzlenia a rozuzlenia, a práca trati nároky na názov dramata, stávajúc sa zdramatisovaným historickým obrazom. Pri tom všetkom zostáva však veľmi milou lektúrou, k čomu nemalo napomáha kvetnatá, poetická reč, zvláste v dialogu znamenitá, a pekná, účinná sceneria.

Veľkú radosť vzbudilo v literárnych kruhoch vystúpenie Em. Bozděcha, prvého z žijúcich dramatikov českých, ktorý dlhší čas bol mlčal. Uverejnil novú činohru „Dobrodruzi“ v troch dejstvách. Hrá v pamätných dobách Rudolfa druhého, ktorý sám vystupuje v nádherných sienach kráľovského hradu pražského. Bozděchove staré, osvedčené vlastnosti dochodia tu platnosti novej: táže znamenitá charakteristika, tenže dramatický, vzorný dialog, tenže ľahký, bliskavý vtíp a konečne všestranná znalosť požadavkov javišťa, ktorá nikdy a nikde nemôže sa minúť účinku.

Konečne vystúpil mladý básnik dr. Miloslav Krajuň, krásny epický talent, s prvým svojím dramatom päťaktovým: „Jan Roháč z Dubé“, ktorého prevodzovanie na kráľ. zemskom českom divadle polícia tunajšia zakázala, tak že ministerstvo muselo zničiť zákaz ten. Dr. Durdík vyslovil asi pred 8 rokmi nádeju, že látka tak príhodná ku dramatickým efektom nebude dlho čakať na zpracovanie dramatické, keď objavila sa v nektorých románoch a v Červinkovej veľkej básni epickej. Jako prvý plod básnikov v tomto obore drama to je práca znamenitá. Kritika vytýka mu síce, že prísnym obmedzením rozmerov kusu pole dejú stalo sa miestami úzkym, nemohúc pojať všetko, jak toho historický i dramatický prúd vyžadoval, ale nemožno uprieť, že rozdelenie látky je veľmi príhodné, zauzlenie napínavé, rozuzlenie správne, prirodzené, sceneria šťastná, vsade pútajúca i dialog dramatický, a zvláste imponuje mohutná postava hrdinova. — Roháč z Dubé je jedna z najväčších osobností historie českej vôbec. Charakteristika hlavných postáv, zvláste cisára Sigmunda, je veľmi dobrá a škoda len, že básnik užil mluvy na dobu tu príliš modernej a pomínil stránky naboženskej, ktorá predsa vtedy vystupovala vsade do popredia, tvoriac temer najhlavnejšie hybné všetkého života. Všetky i so svojimi nedostatkami drama toto je plodom neobyčajného nadania a vlasteneckým zápalom svojím dosiahne na javisti účinkov veľkolepých. Len viac a viac aspoň takých!

Jaroslav Vlček.

Literatúra a umenie.

Slovenské Spevy. Vydávajú Priatelia slovenských spevov. Sošit 1. Turč. Sv. Martin. Tlačou knižtlačiarkeho učastinárskeho spolku, 4°. Str. VIII a 40. Cena sošitu 1 zl. r. č. — Nepochybujeme ani najmenej, že znalci prehovorila o „Slovenských Spevoch“ obsirnejšie a my nezameškáme upozorniť na to naše ct. obecenstvo. Presvedčení sme, ako je to už v predmluve podotknuto, že „Slovenské Spevy“ poskytnú značný príspevok k slovan-skému hudobnému pokladu a podajú dobrú pomoc terajšiemu živšiemu ruchu

samostatnej slovenskej hudby. Prvý tento sošit obsahuje 112 rozličných piesní (napev i text). Vystrojené je úhladné, príjemné, tlače jasné a čisté. Daj ľôh zdaru tomuto podniku ku cti mena slovenského! — „Slovenské Spevy“ vychádzajú s sošitoch po piatich hárkoch v dobdach neurčitých, ale nepretržite jeden za druhým, dotedy, kým sa látka maľne najbohatšie nevyčerpá. Všetky sošity budú tvoriť jedno dielo. Všetky objednávky dajú sa mať najpríhodnejšie s pripojením za každý výtisk 1 zl. r. č., potažne na

Je to predne „Svatopluk a Rastislav.“ truchlohra v pateru dejstiev od Jos. V. Frica v jeho sobraných spisoch. Látka dramata tohoto je z pamätnej doby bojov Rastislavových o samostatnosť veľkomoravskej ríše, keď Svato- pluk zradcom sa stal a tým domôhol sa kniežatského prestolu. Tieto dve osoby, jích revnivnosť a úklady majú byť hlavnými v dra- mate. Ale nie sú dosť určite charakterizované, nevystupujú v obrysoch markantných a tak jimi pokladané byť nemôžu. Však drama to nemá vlastne ani hrdinu. Spisovateľ, chcúťc tragičnosť a mohutnosť celku stupňovať, dra- matu podložil boj Slovanov a Frankov a tým spôsobil v práci svojej dualismus, následkom čoho postrádame pravého postupovania dejú k vrcholu, zauzlenia a rozuzlenia, a práca tratí nároky na názov dramata, stávajúc sa zdramatisovaným historickým obrazom. Pri tom všetkom zostáva však veľmi milou lek- turou, k čomu nemalo napomáha kvetnatá, poetická reč, zvláste v dialogu znamenitá, a pekná, účinná sceneria.

Veľkú radosť vzbudilo v literárnych kruhoch vystúpenie Em. Bozděcha, prvého z žijúcich dramatikov českých, ktorý dlhší čas bol mlčal. Uverejnil novú činohru „Dobrodruzi“ v troch dejstvách. Hrá v pamätných dobách Rudolfa druhého, ktorý sám vystupuje v nádherných sieňach kráľovského hradu pražského. Bozdě- chove staré, osvedčené vlastnosti dochodia tu platnosti novej: táže znamenitá charakteristika, tenže dramatický, vzorný dialog, tenže ľahký, bliskavý vtíp a konečne všestranná znalosť požadavkov javišťa, ktorá nikdy a nikde ne- môže sa minúť účinku.

Konečne vystúpil mladý básnik dr. Miloslav Krajuřík, krásny epický talent, s prvým svojim dramatom päťaktovým: „Jan Roháč z Dubé,“ ktorého prevodzovanie na kráľ. zemskom če- skom divadle polícia tunajšia zakázala, tak že ministerstvo muselo zničiť zákaz ten. Dr. Durdík vyslovil asi pred 8 rokmi nádejú, že látka tak príhodná ku dramatickým efektom nebude dlho čakať na zpracovanie dramatické, keď objavila sa v nektorých románoch a v Čer- vinkovej veľkej básni epickej. Jako prvý plod básnikov v tomto obore drama to je práca znamenitá. Kritika vytyka mu síce, že prí- snym obmedzením rozmerov kusu pole dejú stalo sa miestami úzkym, nemohúc pojať všetko, jak toho historický i dramatický prúd vyžadoval, ale nemožno uprieť, že rozčlenenie látky je veľmi príhodné, zauzlenie napínavé, rozuzlenie správne, prirodzené, sceneria šťastná, všade pútajúca i dialog dramatický, a zvláste imponuje mohutná postava hrdi- nova. — Roháč z Dubé je jedna z najväčších osobností histórie českej vôbec. Charakteri- stika hlavných postáv, zvláste cisára Sigmunda, je veľmi dobrá a škoda len, že básnik užil mlvy na dobu tu príliš modernej a pomínil stránky naboženskej, ktorá predsa vtedy vy- stupovala všade do popredia, tvoriac temer naj- hlavnejšie hýbadlo všetkého života. Však i so svojimi nedostatkami drama toto je plodom neobčajného nadania a vlasteneckým zápalom svojim dosiahne na javišti účinkov veľko- lepých. Len viac a viac aspoň takých!

Jaroslav Vlček.

Literatúra a umenie.

Slovenské Spevy. Vydávajú Priatelia sloven- ských spevov. Sošit 1. Turč. Sv. Martin. Tlačou knižtlačiarkeho účastinárskeho spolku. 4°. Str. VIII a 40. Cena sošitu 1 zl. r. č. — Nepo- chybneme ani najmenej, že znalci prehovoria o „Slovenských Spevoch“ obšírnejšie a my neza- meškáme upozorniť na to naše et. obecnosť. Presvedčení sme, ako je to už v predmluve po- dotknuto, že „Slovenské Spevy“ poskytnú značný príspevok k slovenskému hudobnému pokladu a podajú dobrú pomoc terajšiemu živšiemu ruchu

samostatnej slovenskej hudby. Prvý tento sošit obsahuje 112 rozličných piesní (nápev i text). Vystrojenie je úhladné, príjemné, tlač jasná a čistá. Daj Bôh zlaru tomuto podniku ku cti mena slovenského! — „Slovenské Spevy“ vychádzajú v sošitoch po piatich hárkoch v dobách neurčitých, ale nepretržene jeden za druhým, do- tedy, kým sa látka možne najbohatšie nevyčerpá. Všetky sošity budú tvorit jedno dielo. Všetky objednávky diať sa majú najpríhodnejšie s pri- pojením za každý výtisk 1 zl. r. č., potažne na

objednávky najmenej 5 výtiskov so zrážkou 25% rabattu, bezprostredne a sice u knihtačiarkeho účastinárskeho spolku v Turé. Sv. Martine (Turócz Szt. Márton. Ungarn), ktorý prevzal administráciu a expedíciu. Priatelia podujatia tohoto, menovite hudobní znalci, vyzývajú sa uctive a snažne, aby nezťažovali si podujatie toto napomáhať ochotným a bedlivým sbieraním slovenských spevov. Na odmenu jich ustávajú pošle sa jim franko podľa rozsiahlosti a upotrebitelnosti jich sbierok, po jednom alebo po viac sošitov vytlačéných „Slovenských Spevov.“

„**Katol. Noviny.**“ Výborové zasadnutie spolku sv. Vojtecha osvojilo si návrh, aby spolkový časopis „Katol. Noviny“ s novým rokom prestal, čo dôvodnilo sa tým, že ozývajú sa hlasy, aby vydávanie tohoto časopisu do súkromných rúk prešlo a že vydávanie časopisu i tak k zaviazanostiam spolku nepatrí. Dľa tohoto je teda predsa nádej, že podobný časopis vychodiť bude.

Pisné slovenské. Sešit III. Sbírký prstonárodný, které pořáda pohádková komisse liter. řečn. spolku „Slávia“ v Praze. Str. 225—410. Cena 50 kr. — O podniku sme sa už vyslovili a prítomne len opäť snažne odporúčame ho nášmu ct. obecenstvu.

Česká kritika Bottových spevov. Milý náš spevec našiel v vážnejších literátov českých úplné uznanie. „**Světovzor**“ jako známo přinesol jeho zdarilú podobiznu na čele čísla a malé sice, ale hlboko pocitene pojednávanie o živote a básnách jeho. — Ferdinand Schulz, výtečný kritik a literatúrno-historická kapacita, napísal obsírnu besednicu do „**Národních Listov**“; prisny ináč kritik tento je plný chvály a vyslovuje sa o „piesni bez koneca,“ že sotvá nájde páru „vo veľkých literatúrach.“ „Žltú laliju“ porovnáva s najgeniálnejšími tvorbami Goetha a Bürgera: „Celkem jest Ján Botto básnik, jež každý vzdělaný Čech povinen znáti.“ Tak končí svoju úvahu. Mnohé české beletristicko-liter. časopisy „Spevy“ ani nespomenuli, čo zaiste tým „Spevom“ neuškodí. — „**Našinec**“, pekným duchom redigovaný moravský časopis, prináša vzletnú kritiku čerstvodučehého Táborského. Posudzovateľ menuje nášho Bottu „básnikon individualitou,“ čo je tá najkrajšia chvála. O Táborskom môže sa povedať, že vžil sa do slovenstva, že vzal do svojho srca

prelesť tatranskej prírody a sladkosť slovenského spevu. — Pekne, bárs krátko zmienil sa časopis „**Čech**“ o diele. My sme dosavád neregistrovali kritické hlasy české preto, ponevác sme chceli v súhrne podať všetky vážne hlasy; ale čas ubehol bez toho, žeby sme sa boli dočkali niektorých nami očakávaných kritik. U nás vôbec kritika bola zaspata: že sme niektoré drzé hlúposti odrazili v stlpcoch časopisov našich, to neumenšuje našu hlbokú úctu pred statočnou umnou kritikou českou. Ďalej Urbánkov „**Věstník Bibliografický**“, ktorý menuje Bottu balladistom prvej triedy, a „**Ruch**“, ktorý vyslovuje sa takto: „Věru působí na nás sbírka básní Bottových tak upřímný přátelský pohled, jako srdečné stisknutí ruky uprostřed spousty naevičených formalit a škrobené zdvořilosti vyšších salonních společností. Z toho čistého, zdravého kořene vyroste nám přece jednou poesie, jaké nám budou jini záviděti.“ „**Občan**“, „**Ev. Cirk.**“, „**Hosp. Nov.**“, „**Pilsner Reform**“ a Záhrebský „**Vienac**“, ktorý želá si, aby doktoré piesne aj do horvátštiny preložené byly. O trojlistku Čermákovej „**Českej Věce**“, „**Pozore**“ a „**Lucerne**“, ktoré v protivnom smere svoju múdrosť vykrámily, píše „**Paleček**“, že tie nemajú v Čechách žiadneho významu.

Nákladom Fr. A. Urbánka v Prahe vylsy nasledujúce spisy:

Fr. Hellwalda **Země a obyvatelé její.** Dílu I. sešit 13. a podobné dílu II. sešit 13. Oba s peknými ilustráciami. Cena sošitu 45 kr. Bibliotéky paedagogickej sváz. LXXIII. **Janua linguarum reserata aurea.** Zlatá brána jazykúv otvorená aneb planišťe všech řečí a umění. Od Jana Amosa Komenského. Nové vydání. Cena 1 zl.

Bibliotéka operních a operetních textův. Sv. 5. **Prodaná nevěsta.** Komická zpěvohra ve 3 jednáních. Slova od K. Sabiny. Hudba od B. Smetany. Třetí vydání. S obsahom a s úvodom od O. H. Cena 20 kr.

Zpěvník pro školní mládež. Svazek I. Oddíl II. Pro školy dívčí. Sestavili Jos. Druhorad a Fr. A. Zeman. Cena 20 kr.

Životopisný nástin **Floriana Findejsa**, někdejšího učitele měšť. škol Poličských. Podává Ant. K. Viták. S podobiznou. Cena 30 kr.

OBSAH: Lalija. Povešt od Vajanského. (Pokračovanie.) — Jasennia duma. G. Čakovský. — Pieseň slovenských študentov. G. Čakovský. — Nepokojný odpočinok. (Pokračovanie.) — Rybka. Ballada dľa národnej piesne. Z A. Mickiewicza M. Dumný. — Apoštol. Povedka. Rozpráva Jozef Skultéty. (Pokračovanie.) — Drobné kvety. O. Bella. — Prvá ľubosť. Dedinská povedka. Samo Samovič. — Anthropologické úvahy. Dľa Karola Rosenkranza a Emanuela Kanta P. H. (Pokračovanie.) — Kytka kvetov. Dľa srbského Ogněslav Dobrodružský. — Listy z Čiech. XII. Jaroslav Vlček. — Literatúra a umenie.

Predpláca sa u redakcie a administracie v Turé. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., poloročne 2 zl. 10 kr. r. č. — „Orol“ vychádza v sošitoch, 4 hárky silných, dňa posledného každého mesiaca.

Tlačou knihtačiarkeho účastinárskeho spolku v Turé. Sv. Martine.